

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Bakalářská práce

**Důvody návratu vojvodovských reemigrantů a jejich
znovuzačlenění do české společnosti**

Dagmar Nováková

© 2010 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Dagmar Nováková

obor Hospodářská a kulturní studia

Vedoucí katedry Vám ve smyslu Studijního a zkušebního řádu ČZU v Praze čl. 16 určuje tuto bakalářskou práci.

Název tématu: **Důvody návratu vojvodovských reemigrantů a jejich znovuzачlenění do české společnosti**

Struktura bakalářské práce:

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Literární rešerše
4. Důvody lidí z Vojvodova pro návrat zpět do Čech a na Moravu
5. Průběh asimilace v českých městech a vesnicích
6. Závěr
7. Seznam literatury
8. Přílohy

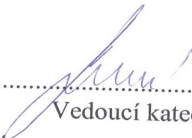
Rozsah původní zprávy: 30 - 40 stran

Seznam odborné literatury:

- Auerhan, J. - Čechoslováci v Jugoslávii, v Rumunsku, v Maďarsku a v Bulharsku. Praha: Melantrich, 1921. 207 s.
Klíma, S. - Češi a Slováci za hranicemi. Praha: J. Otto, 1925. 303 s.
Vaculík, J. - Češi v cizině - emigrace a návrat do vlasti. Brno: Masarykova Univerzita, 2002. 73 s.
Kolektiv autorů, Amort Č. - Dějiny československo-bulharských vztahů. Praha: Academia, 1980. 394 s.
Hrůza, F. - Ze Svaté Heleny do Čech. Ostrava: A-Alef, 1995. 124 s.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Ing. Petr Kokaisl, Ph.D.**

Termín odevzdání bakalářské práce: duben 2010

.....
Vedoucí katedry

.....
Děkan

V Praze dne: 19.11.2008

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Důvody návratu vojvodovských reemigrantů a jejich znovuzачlenění do české společnosti" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31.3.2010

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala PhDr. Ing. Petru Kokaislovi, Ph.D. za odborné konzultace a vedení, za jeho podnětné a cenné připomínky. Také bych ráda poděkovala svým respondentům, kteří byli ochotni se mnou spolupracovat a odpovídat na mé dotazy.

Důvody návratu vojvodovských reemigrantů a jejich znovuzачlenění do české společnosti

The reasons for the return of Vojvodovo re-emigrants and their reintegrations into Czech society

Souhrn

Tato práce se zabývá reemigrací obyvatel bulharské vesnice Vojvodovo (Vračanský kraj). Jedná se o potomky českých přistěhovalců, kteří se usadili nejprve v Banátu (dnes Rumunsko) a založili obec Svatá Helena. Díky náboženským neshodám v komunitě odešli a rozhodli se usadit v Bulharsku, kde si vybudovali vlastní českou vesnici Vojvodovo. Jakým způsobem tato vesnice fungovala a co obyvatele vedlo k odchodu po druhé světové válce je také jedním z cílů práce.

V práci je popsán průběh reemigrace, více prostoru dostala reemigrace z Bulharska a především z obce Vojvodovo. Cílem práce bylo zjistit, jak se vojvodovští reemigranti začlenili do českého prostředí a jestli stále existují při jejich identifikaci nějaké rozdíly s původním obyvatelstvem.

Informace o začleňování (ex)vojvodovanů v moravském pohraničí vycházelo především z výzkumu na části reemigrantů či jejich potomků ve městech Mikulov a Valtice.

Summary

This thesis deals with re-emigration of the population of the Bulgarian village of Vojvodovo (Vrančanský region). The residents were the descendants of Czech immigrants, who first settled down in Banát (now Romania) and founded the village of Svatá Helena. They left due to religious differences and decided to settle down in

Bulgaria, where they built their own Czech village of Vojvodovo. One of the topics of this work is life in this village and what made the residents leave after the Second World War.

The thesis describes the process of re-emigration. More attention was given to re-emigration from Bulgaria and especially from the village of Vojvodovo. The aim of the thesis was to find out how the Vojvodovo re-emigrants integrated into the Czech environment and if there are still any differences from the original population.

Information about the process of integration of (ex)Vojvodovo population into Moravian border areas came mainly out of the research done on a segment of re-emigrants or their offspring in the towns of Mikulov and Valtice.

Klíčová slova: Bulharsko, Československo, emigrace, krajané, osídlování, pohraničí, reemigrace, Vojvodovo

Keywords: Bulgaria, Czechoslovakia, emigration, countrymen, settlement, border, re-emigration, Vojvodovo

OBSAH

1	ÚVOD	5
2	CÍL PRÁCE	6
3	METODOLOGIE	7
4	LITERÁRNÍ REŠERŠE	9
5	VLASTNÍ PRÁCE	11
5.1	Emigrace do Bulharska	11
5.2	Prvotní emigrace – Svatá Helena (rumunský Banát)	12
5.2.1	Obecně o Banátu	12
5.2.2	Důvody odchodu	12
5.2.3	Svatá Helena	13
5.3	Druhotná emigrace – Vojvodovo (Bulharsko)	15
5.3.1	Založení obce	15
5.3.2	Život ve Vojvodovu do hromadné reemigrace (do 50. let 20. století)	18
5.4	Reemigrace do Československa	20
5.5	Reemigrace z Bulharska	24
5.5.1	Reemigrace z Vojvodova	26
5.6	Důvody reemigrace	29
5.6.1	Důvody odchodu z Bulharska	30
5.7	Integrace	32
5.8	Integrace obyvatel z Vojvodova	32
5.8.1	Zaměstnání	35
5.8.2	Jazyk	36
5.8.3	Rodinné obradnosti	37
5.8.4	Jídlo	37
5.8.5	Náboženství	38
5.8.6	Asimilace	40
6	ZÁVĚR	41
7	RESPONDENTI – pasportizační údaje	44
8	POUŽITÁ LITERATURA	45
9	PŘÍLOHY	48
9.1	Textové přílohy	48
9.1.1	Usnesení vlády ze dne 31. července 1945 o reemigraci	48
9.1.2	Dopis krajanů z Bulharska sdružených u Československého národního domu T. G. Masaryka ve Vojvodově ministru zahraničních věcí Janu Masarykovi s prosbou o přesídlení „československé menšiny“ do Československa.	49
9.1.3	Usnesení vlády ze dne 28. května 1946 o reemigraci	50
9.1.4	Úmluva o úpravě přesídlení osob české nebo slovenské národnosti z Bulharska do Československa ze dne 6. května 1949	51
9.1.5	Dodatkový protokol k Úmluvě o úpravě přesídlení osob české nebo slovenské národnosti z Bulharska do Československa podepsané dne 6. května 1949	56
9.1.6	Vyprávění paní Barbory Čížkové (nar. 1921) – Jak byl její otec při zakládání Vojvodova	57
9.1.7	Vyprávění paní Barbory Čížkové (nar. 1921) – Jak její babička pekla poprvé chleba	58

9.1.8	Vyprávění paní Barbory Čížkové (nar. 1921) – Těžkosti po reemigraci.	59
9.1.9	Vyprávění paní Barbory Čížkové (nar. 1921) – Svatba ve Vojvodovu..	59
9.2	Obrazová příloha	61
9.2.1	Obrázek č. 1: Výlet do hlavního města "matičky Prahy" po návratu do vlasti v r. 1950	61
9.2.2	Obrázek č. 2: Výlet do hlavního města "matičky Prahy" po návratu do vlasti v r. 1950	61
9.2.3	Obrázek č. 3: Svatba Petra Kovaříka v r. 1960	62
9.2.4	Obrázek č. 4: Pohřeb Marie Kovaříkové v Žabčicích r. 1965	62
9.3	Grafy a tabulky.....	63
9.3.1	Graf č. 1: Reemigranti podle státu, ze kterého se přistěhovali.....	64
9.3.2	Graf č. 2: Reemigranti podle roku přistěhování a podle státu, ze kterého se přistěhovali	65
9.3.3	Tabulka č. 1: Přítomné obyvatelstvo podle národnosti v jednotlivých krajích k 1.3.1950	65
9.3.4	Tabulka č. 2: Reemigranti podle pohlaví, roku přistěhování, nového bydliště a státu	66

1 ÚVOD

Bakalářská práce se zabývá reemigranty z vesnice Vojvodovo v Bulharsku, kteří převážně v důsledku dohody mezi Československem a Bulharskem přišli zpět do vlasti své či svých předků. Jednalo se o mezistátní dohodu po druhé světové válce, jejímž cílem bylo obydlení volných míst v českých městech a vesnicích po odsunutí sudetských Němců.

Nejprve bylo nutné zaměřit se na jejich prvotní cestu na počátku 20. století z českých zemí do Banátu (dnešní Rumunsko). Několik rodin, hlavně z okolí Čáslavska, odešlo za vidinou lepšího života a založilo vesnici Svatá Helena.

Kvůli náboženským neshodám v komunitě se část obyvatel Svaté Heleny rozhodla opustit vesnici a rozhodla se usadit v Bulharsku. Přes mnohá příkoří, která je potkala v prvních letech usídlování, si nakonec na místě „Gladno pole“ vybudovali novou vesnici s pozdějším názvem Vojvodovo.

K pochopení dalších souvislostí bylo nutné dozvědět se něco více o vývoji vesnice v prvních padesáti letech její existence, tedy do konce 50. let, kdy došlo k odchodu skoro všech českých krajanů v rámci reemigrace do Československa.

V další části práce se dostáváme k obecnému popisu průběhu reemigrace po druhé světové válce do ČSR. Podrobněji je zde rozepsána reemigrace z Bulharska, především z obce Vojvodovo, která je pro tuto práci klíčová.

Navrátilci českého původu z různých zemí měli k reemigraci odlišné důvody. Tato práce se pokusila také nastínit jaké příčiny vedly přímo obyvatele Vojvodova k tomuto kroku.

Jedna z kapitol se také zabývá jejich začleněním a asimilací do české společnosti, a to především každodenním životem včetně vztahu k náboženství, jazykovými problémy, odlišnými zvyklostmi atd.

Součástí práce je také kvalitativní výzkum, který byl proveden v určité skupině reemigrantů v Mikulově a Valticích během února 2010.

2 CÍL PRÁCE

Cílem této bakalářské práce je zjistit:

- co vedlo obyvatele bulharské vesničky Vojvodovo po druhé světové válce k odchodu zpět do Československa;
- jak se reemigrantům podařilo začlenit do české společnosti;
 - zda je starousedlíci brali jako Čechy či jako Bulhary se zcela jiným chováním, zvyky a obyčejí;
 - v jakých aspektech se vojvodovští reemigranti odlišovali od českého obyvatelstva v pohraničí - např.: jazyk, rodinné obřadnosti (svatba, pohřeb), stravovací návyky, náboženství atd.;
- zda dodnes existují rozdíly mezi reemigranty (a jejich potomky) a původními obyvateli.

Toto téma jsem již měla možnost poznat blíže, a to při Projektu Krajané: Po stopách Čechů ve východní Evropě, kterého jsem se aktivně zúčastnila v Bulharsku v létě 2008 právě v obci Vojvodovo. V návaznosti na tuto problematiku jsem se tedy rozhodla na podobné téma pokračovat i v této práci.

3 METODOLOGIE

Při psaní výzkumných studií si lze vybírat ze dvou metodologií – kvantitativní a kvalitativní. Mezi oběma přístupy je mnoho rozdílného a hodí se pro odlišně zaměřené práce. Tyto dva typy jsou vzájemně se doplňující a na sebe vzájemně navazující. Nejlepším východiskem se tedy jeví kombinace obou přístupů tak, jak se to objevuje i v této práci.

V rámci předvýzkumu jsem se zaměřovala na teoretickou část, která obsahovala studium dostupné literatury a článků týkající se problematiky českých krajanů nejprve v Banátu a následně v Bulharsku, především ve vesnici Vojvodovo. Seznámení s touto problematikou proběhlo již v létě 2008, kdy jsem se zúčastnila projektu (viz. výše) v obci Vojvodovo. Literaturu s tím spojenou jsem tedy měla možnost znovu použít i v této práci. Následovalo časově náročnější studium literatury o reemigraci do Československa. Cílem této fáze bylo získat určité povědomí o životě krajanů a jejich reemigraci. Do práce byla zakomponovaná sekundární data získaná ze studia odborné literatury.

Kvantitativní data jsou v práci obsažena jako data sekundární, neboli „z druhé ruky“. Znamená to, že již byla publikována a tudíž mohlo dojít k jejich zastarání. Jedná se tedy o již existující zdroje informací, které jsou analyzovány v nových souvislostech. Statistická data byla v této práci použita minimálně převážně jako data určující počty obyvatel, ať ještě obyvatel ve Vojvodovu či již reemigrantů v ČSR (a to především z hlediska národnosti). Byly použity oficiálně publikované statistické informace – grafy a tabulky převzaté z Českého statistického úřadu, které analyzovaly počty reemigrantů z různých zemí procentuálně a hodnotově.

Kvalitativní přístup je schopen mnohem hlubšího pohledu do problému a na rozdíl od přístupu kvantitativního je schopen odhalit i příčiny a důsledky jednání jednotlivců. U dat získaných kvantitativně je výhodná vysoká standardizace dat na širší populaci. Zobecnění kvalitativně získaných dat je však obtížnější. Námitkou k použití kvalitativní metodologie je nemožnost exaktního opakování výzkumu, což u kvantitativních metod není překážkou. Jako největší nevýhoda kvalitativního výzkumu

se zdá jeho časová a finanční náročnost – ideální technikou etnografického výzkumu je zúčastněné pozorování, při kterém by měl badatel mezi zkoumanou populací strávit několik měsíců, nejlépe celý rok.

V rámci této práce byla podniknuta cesta za reemigranty do moravského pohraničí - Mikulova a Valtic. Tímto způsobem byla získána určitá primární data. Bylo použito polostrukturovaného rozhovoru. Zpočátku byl informátor ponechán, aby vyprávěl sám, tazatel do vyprávění nezasahoval, čili byl použit narativní rozhovor. Po tomto typu rozhovoru byly aplikovány dopředu sestavené základní otázky. Následně byly kladeny i doplňující, volně formulované otázky, které vyplývaly z vyprávění informátora. Nebylo vhodné použití standardizovaného interview čili dotazníku, protože cílem nebylo, aby záznamy byly mezi sebou porovnatelné.

Kvůli vysokému věku informátorů, především jejich zdravotnímu stavu a vzdálenosti jejich bydliště bylo dále použito dotazování prostřednictvím internetu (e-mailu) a psané korespondence. Bylo zasláno 10 stejných otázek, které byly připraveny i k osobnímu rozhovoru. Korespondence se vedla na způsob řízeného rozhovoru. Nevýhodou této metody je menší rozsah odpovědí, na které informátoři odpoví. Také zde není možnost doplňujících otázek jako při interview. Samozřejmě je tato metoda mnohem méně časově náročná než rozhovor, který se musí nahrávat a posléze přepisovat ze záznamových nosičů.

4 LITERÁRNÍ REŠERŠE

Na téma reemigrace obecně bylo napsáno poměrně značné množství publikací a článků v odborných časopisech. Problematikou reemigrace českých krajanů se zabývali např. Iva Heroldová, Jaroslav Vaculík a Alexandra Navrátilová.

Velmi dobře mapované je téma od Jaroslava Vaculíka, který vydal v nedávných letech několik knih na reemigrantské téma a také přispěl nespočtem článků do odborných časopisů. Ve svém díle podává v souhrnné podobě základní informace o příčinách českého vystěhovalectví v minulosti, o pobytu Čechů v cizině a důvodech jejich návratu, včetně informací o vystěhování Čechů do Bulharska a zpět. Reemigraci hodnotí v důsledku jako zdařilý proces, který do ČSR přinesl spoustu pracovních sil. I když by se našly i nějaké problémy - např.: Že místní orgány neměly pochopení pro potřeby reemigrantů, čímž u některých z nich vznikal pocit diskriminace a stesk po „domově“ v zahraničí; či že stav domů přidělených reemigrantům byl často v žalostném stavu (některé domy byly určeny k demolici, ale pro jejich nedostatek se rozhodlo usadit v nich reemigranty).

Kritičtější pohled na proces reemigrace přináší ve svých pracích Iva Heroldová, která se zmiňuje o celé škále problémů vyplývajících především ze špatné organizace celého procesu. Tvrdí, že o reemigranty nebyla vynaložena dostatečná péče; veřejnost o nich nebyla dostatečně informována, tudíž na ně někdo pohlížel jako na „vetřelce“ atd.

Nejvíce článků v odborných časopisech spadá buď do období hned po reemigraci v 50. letech, kdy se psalo o jejím průběhu. Následně na to v 80. letech, kdy se objevil znovu zájem o reemigrantskou problematiku, hlavně z pohledu integrace do české společnosti.

Existují také novější studie, které se zabývají emigrační a reemigrační problematikou, psané z pozic sociální antropologie. Především jde o výzkumy Nešpora a Jakoubka, zabývající se v široké perspektivě reemigracemi rumunských a bulharských Čechů a jejich adaptacemi a integracemi do majoritního prostředí.¹

¹ NEŠPOR, Z. *Reemigranti a sociálně sdílené hodnoty*. Praha: SoÚ AV ČR, 2002, str. 21.

Pozornost problematice reemigrantů z Bulharska věnují také pracovníci ÚEF ČSAV. S některými poznatky těchto výzkumů se můžeme seznámit především ve studiích zveřejněných v odborném časopise *Český lid* – I. Heroldová, F. Vančík, E. Čaňová, H. Nosková aj.² Není to ale jenom časopis *Český lid*, který se zabývá reemigrantskou problematikou. Dalšími takovými časopisy či sborníky jsou např.: *Češi v cizině* – sborník, který se zabývá českým vystěhovalectvím, často jde o referáty či úryvky ze seminářů na reemigrantské téma. Časopis *Lidé města* je recenzovaný odborný časopis věnovaný antropologickým vědám s důrazem na problematiku města a příbuzným společenskovedním a humanitním disciplínám. Prostřednictvím tohoto časopisu publikovali např. Navrátilová, Jakoubek, Hornofová, Nešpor atd. Velice přínosná pro téma reemigrace jsou také čísla sborníku *Studia balcanica bohemoslovaca*, která obsahují příspěvky přednesené na mezinárodních balkanistických sympoziích.

² PODŠKUBKA, K. Některé aspekty formování vztahů mezi osídlenci v letech 1945 až 1947. In *Materiály k problematice novoosídlenického pohraničí*. sv. 3. Praha: ÚEF ČSAV, 1982, str. 136.

5 VLASTNÍ PRÁCE

5.1 Emigrace do Bulharska

Po osvobození Bulharska z nadvlády Osmanské říše a obnovení monarchie v roce 1878 zval nový bulharský stát i obyvatele ze zahraničí, aby osídlili místa, kde byla doposud neobdělávaná půda. Půdu dostali na základě zákona o zalidňování neobydlených území z roku 1880 zdarma. Tak tomu bylo do roku 1897, poté si přistěhovalci museli půdu kupovat, i když zpočátku velmi levně.³

Bulharsko mělo zájem i o vzdělané a kvalifikované pracovníky – jednalo se především o středoškolské a vysokoškolské učitele, vědce a právníky, hudebníky a malíře, inženýry a architekty nebo zaměstnance státní správy.

V posledních desetiletích devatenáctého století a na začátku století dvacátého se tak na území Bulharska přistěhovalo několik tisíc Čechů, kteří zformovali významnou základnu českých intelektuálů. Především podle této skupiny si tehdejší bulharská veřejnost utvářela obraz o českém národu. Někteří z českých imigrantů se v Bulharsku stali zakladateli bulharské národní vědy, šířiteli osvěty, výbornými hudebníky, divadelníky, výtvarníky a architekty. Čech Konstantin Jireček (vnuk P. J. Šafaříka a pozdější profesor historie na Karlově univerzitě) se dokonce stal bulharským ministrem školství.

Druhou skupinu imigrantů tvořili podnikatelé. Bratři Proškové založili tehdy nejznámější bulharský pivovar, další Češi se podíleli na vybudování cukrovarnictví a dalších průmyslových odvětví – v Gorné Orjachovici, Kamenu, ale i jinde. Do těchto podniků zároveň přicestovalo za prací mnoho českých dělníků, kteří tak tvořili třetí migrační vlnu do bulharských zemí. Čtvrtou vlnu představovali řemeslníci – krejčí, nábytkáři, modeláři, loutnaři, houslaři, ladiči, ale třeba i celá řada fotografů. Velkému množství Čechů nabídl obnovený bulharský stát možnost seberealizace, pro kterou z různých důvodů v jejich vlasti nebyly podmínky.⁴

³ VACULÍK, J. *Češi v cizině – emigrace a návrat do vlasti*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, str. 24 – 25.

⁴ KOKAISL, P. a kol. *Krajané: Po stopách Čechů ve východní Evropě*. Praha: Za hranice – Společnost pro rozvojovou spolupráci při Provozně ekonomické fakultě ČZU v Praze, o.s., 2009, str. 76 – 77.

5.2 Prvotní emigrace – Svatá Helena (rumunský Banát)

5.2.1 Obecně o Banátu

Banát byl mezi lety 1552 – 1716 uherskou provincií okupovanou Turky. Po znovudobytí Habsburskou říší se stal rakouskou hraniční provincií, kde byl nízký počet obyvatelstva velmi nevýhodný jak ze strategických, tak i z ekonomických důvodů. Na přelomu 20. a 30. let 19. století, kdy se začalo s osídlováním, převažovali mezi kolonisty lidé z německých zemí. Ti se ale usídlili v úrodnější nížinné části kraje a jižní hornatá část Banátu zůstávala neobydlená.

Později byl Banát rozdělen a připojen k Rumunsku a Království Srbů, Chorvatů a Slovinců na základě Trianonské mírové smlouvy, která byla podepsána 4. června 1920 v paláci Velký Trianon na zámku Versailles ve Francii.⁵

5.2.2 Důvody odchodu

Existuje několik hypotéz, proč se Češi rozhodli odejít na území Banátu. Nejčastěji zmiňovanou příčinou odchodu českých osadníků z Čech bylo působení Magyarlyho agentů. Například Urban (1930) píše, že zalidnění kraje bylo nutností strategickou i hospodářskou. Němci se do těchto pustin stěhovat nechtěli, tedy los padl na Čechy, kteří byli známí jako dobří vojáci a pracovníci. Drobný lid v Čechách v této době bídne živořil, takže se dal snadno získat vidinou lepšího a volnějšího života. Vojenská správa se ale přece jen obávala, že lákání lidu k vojenským účelům nemuselo dosáhnout velkého úspěchu. Najala tedy dřevařského podnikatele Magyarlyho, kterému pronajala některé pohraniční lesy ke kácení s podmínkou, že dělníky na tuto práci najme v Čechách. Magyarly tehdy vyslal do Čech agenty a ti krásnými sliby, líčením blahobytu, výhod a volnosti přemluvili mnoho drobných zemědělců a řemeslníků, že opustili Čechy a vydali se do „zaslíbené země“.⁶

⁵ LENK, L. *Reemigrace bulharských Čechů do Československa po druhé světové válce.: Případová studie jedné skupiny*. Plzeň, 2008. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. str. 2 – 3.

⁶ URBAN, R. *Čechoslováci v Rumunsku*. Bukurešť: Šmíd a spol., 1930, str. 6 – 7.

Další hypotézu například zmiňuje Vaculík (2002): „O příznivých podmínkách v Banátu psali do Čech horníci, kteří se tam v roce 1851 přestěhovali na náklad státu.“⁷

Často uváděnou příčinou bývají také náboženské důvody. Ani po vydání Tolerančního patentu císařem Josefem II. (1781), který mezi nově „povolená“ náboženství zařadil luteránství, kalvinismus, pravoslaví, řeckokatolictví a židovství, ostatní nekatolické církve (např. Jednotu bratrskou), tato náboženství nemohla stále legálně působit. Pokud by příslušníci „zakázaného“ vyznání nepřestoupili k povoleným vyznáním (katolictví, pravoslaví, evangelická církev augsburského a helvetského vyznání), měli být deportováni k vojenskému velitelství do Temešváru. Měli být usídleni jako hraničáři v Sedmihradsku a v Banátu. Hypotéza tudíž tvrdí, že část nekatolických osídlenců Svaté Heleny je potomky těchto tolerančních sektářů, tedy těch, kteří zůstali vsídleni na území Temešvárského velitelství.⁸

5.2.3 Svatá Helena

Rok založení Svaté Heleny se v literatuře objevuje v rozpětí mezi lety 1818 - 1826. Dnes je považována za nejstarší dochovanou českou vesnici v Rumunsku, avšak v minulosti jí mohla předcházet jiná vesnice – Svatá Alžběta⁹ (založená nejspíše roku 1823). Alžběta a Helena byla jména dcer zakladatele obou vesnic, Magyarlyho. Jak již bylo zmiňováno v předchozí kapitole, byl to prohnáný obchodník a podnikatel, díky němuž se do rumunského Banátu nastěhovali jedni z prvních Čechů. Sliboval jim vidinu lepšího a pohodlnějšího způsobu života. A lepšího společenského postavení zde také vcelku dosáhli.

První obyvatelé byli přivedeni na předem dané místo, daleko od jiných lidských sídel, na zalesněné kopce. Počátky osídlování se nesly v duchu kácení lesa – kvůli prostoru a materiálu na obydlí a také kvůli výdělku. Byla to pro lidi těžká práce, na kterou nebyli zvyklí, protože povětšinou byli řemeslníky, malozemědělci, nádeníky atd.

⁷ VACULÍK, J. *Češi v cizině – emigrace a návrat do vlasti*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, str. 14.

⁸ LENK, L. *Reemigrace bulharských Čechů do Československa po druhé světové válce.: Případová studie jedné skupiny*. Plzeň, 2008. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. str. 4 – 5.

⁹ Jinde bývá také uváděno jako Elizabethafel, Elisabetek, Alžbětinek.

Byla jim přidělena určitá půda a zároveň získali výsadu osvobození od vojenské služby a roboty.

Roku 1827 zastavil Magyary těžbu dřeva, která byla doposud pro osadníky obživou. Zároveň s tím zrušil i dodávky potravin. Českým krajanům nezbývalo než se vydat do nedalekého Srbska za srbsko-banátskou jednotkou pohraničního pluku a nechat se zaměstnat jako součást hraničního vojska – hraničáři. Kvůli špatné ekonomické situaci stejně někteří lidé raději zvolili buď přesídlení do jiných vesnic v Banátu, nebo návrat zpět do rodné země či odešli na území dnešního Srbska.

Většina obyvatel Svaté Heleny byla od počátku nekatolického charakteru. Především to byli evangelíci díky tomu, že více než polovina lidí sem přišla z Čáslavska, které bylo evangelického helvétského vyznání. Změna přišla až s příchodem zhruba 20 českých římskokatolických rodin ze Svaté Alžběty, odkud odešly kvůli nedostatku vody. Rok 1847 byl tedy rokem nárůstu počtu obyvatel a také počátkem vesnice dvojího náboženského vyznání.¹⁰

Brzy však vyvstaly mezi těmito dvěma skupinami rozpory. Panovala mezi nimi zášť a nevraživost, zvláště když vojenská správa více nadržovala katolíkům. Ačkoliv evangelíci byli v obci usazeni dříve a početně jich bylo stejně jako katolíkům, vojenská správa nařídila, aby si občané co nejdříve vystavěli katolickou školu a evangelíci měli při stavbě pomáhat. Se začátkem stavby se začalo v roce 1850 a v roce 1852 již byla dokončena. Celých jedenáct let ale trvalo, než se dočkala řádného diplomovaného učitele. Do té doby na škole učili místní rolníci, kteří ještě před tím, než byla škola postavena, vyučovali děti po domácnostech, odděleně katolíky a nekatolíky. Nekatolíkům se taková situace nelíbila, a proto se roku 1862 začalo se stavbou evangelické školy. Téhož roku již na škole působil první evangelický učitel. Vyržování dvou učitelů však obec finančně nezvládla, evangelická škola byla roku 1896 zavřena a nadále zůstala pouze škola katolická.

Podobná situace jako u stavby školy nastala při stavbě kostela. Svatohelenští nekatolíci pomohli katolíkům při stavbě kostela se slibem, že katolíci poté na oplátku pomohou nekatolíkům. Katolický kostel byl dostavěn a vysvěcen roku 1879, katolíci však svůj slib nesplnili a nekatolíci si museli svou modlitebnu postavit sami. Než byla

¹⁰ KOKAISL, P. a kol. *Krajané: Po stopách Čechů ve východní Evropě*. Praha: Za hranice – Společnost pro rozvojovou spolupráci při Provozně ekonomické fakultě ČZU v Praze, o.s., 2009, str. 42 - 43.

evangelická modlitebna postavena, scházeli se nekatolíci v domku některého spoluvěřícího, kde vykonávali svou nedělní bohoslužbu. Po dokončení školní budovy, se nekatolíci scházeli v učebně, která sloužila též jako modlitební místnost.

Kněze však neměli ani katolíci ani evangelíci, protože faráři mohli Sv. Helenu navštívit jen občas. Pozici kněží tedy přejali oba učitelé. Byli zároveň zástupci farářů, kteří vykonávali nedělní pobožnosti. Soužití učitelů s místním sborem, ve kterém panovala velmi přísná morálka, však nebylo jednoduché. Učitelé totiž přicházeli z prostředí, které bylo přeci jen více zesvětštělé než uzavřená svatohelenská společnost. Jejich působení se na sboru odrazilo a část sboru se začala od přísné morálky poněkud oddalovat.¹¹

V 90. letech 19. století byl zvolen pro evangelickou církev učitel, který kázal o zlepšení života tamního sboru. Znepřátelil se s evangelickým farářem, svým představeným, který potom zařídil, že mu církevní řady odepřely, aby ve Sv. Heleně mohl setrvat. Svatohelenští si však i přesto chtěli svého oblíbeného učitele nechat. Úřady v tom ale viděly neuposlechnutí rozkazu a poslaly do Sv. Heleny četníky. Učitel nakonec musel odejít. Od té doby se datuje rozkol ve sboru reformovaném – jedni zůstali v církvi reformované a podřídili se rozhodnutí úřadů, druzí vystoupili z církve a přestoupili k církvi svobodné reformované. Nechtěli zůstat a snášet různá příkoří, a proto se chtěli odstěhovat z Uher. Slyšeli, že v Bulharsku je náboženská svoboda a že jsou tam úrodné pozemky.¹²

Ze Svaté Heleny odešlo dobrovolně přibližně 500 osob. Čtyřicet tři českých rodin se usadilo ve Vojvodovu (asi 215 osob).¹³

5.3 Druhotná emigrace – Vojvodovo (Bulharsko)

5.3.1 Založení obce

¹¹ LENK, L. *Reemigrace bulharských Čechů do Československa po druhé světové válce.: Případová studie jedné skupiny*. Plzeň, 2008. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. str. 8 – 11.

¹² AUERHAN, J. *Čechoslováci v Jugoslávii, v Rumunsku, v Maďarsku a v Bulharsku*. Praha: Družstevní podniky Melantrich, 1921, str. 92 – 94.

¹³ VACULÍK, J. *Češi v cizině – emigrace a návrat do vlasti*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, str. 24 – 25.

Roku 1896 vyrazila první skupina přesídlenců dvaceti rodin vorem po Dunaji a přistála v Nikopoli. Dokud se nevyřídilo jejich usídlení, byli ubytováni do podnájmu v plevenských vsích Asenovo, Mrtvica (dnešní Podem) a Gorna Mitropolja, kde zůstali jeden rok. Druhá skupina 25 rodin vyrazila na podzim roku 1897 parníkem po Dunaji. Se všemi dětmi, starci a majetkem přistáli ve městě Orechovo. Následně se přemístili do obce Gostilja, kde zůstali v nájmech, než se vyřídí jejich usídlení. Jak první, tak i druhá skupina přesídlenců byli Češi a Slováci z Banátu. Nejvíce přistěhovaných Čechů bylo z obce Svata Helena, z kraje Bjala Cerkva, Slováci byli hlavně z Nadlaku a Kovačice.

Na jaře roku 1889 byla otázka jejich usazení konečně vyřešena. Bulharská vláda se rozhodla usadit přesídlence na státní půdě Sesek¹⁴, která se nacházela deset kilometrů severně od města Kneža a dvacet kilometrů severozápadně od obce Dolní Lukovit. Jednalo se o pustou zem, místo před dávným časem v době tureckého panství opuštěné bulharské vesnice neznámého jména a osudu. Přistěhovalcům byly poté vyměřeny dvory a parcely obdělávatelné půdy. Záhy si vybudovali truplované¹⁵ hliněné domy a odpočinuli si od dlouhého putování, které nebylo nijak zvlášť příjemné.¹⁶

Tady se jim však dařilo špatně. Škodily jim silné západní větry, množství potulujících se psů v okolí a hlavně špatná voda, jejíž pití mělo za následek zimnici. Někteří z vystěhovalců se vrátili do Sv. Heleny, ale ti, kteří tam své usedlosti už prodali, museli zůstat. Vykopali si novou studnu, kde voda byla lepší a začali si stavět definitivní obydlí. Okolní Bulhaři viděli ale velmi neradi vznik nové vesnice, protože měla stát na pozemku, který užívali za symbolický nájem jako pastviny. Když neobstáli se stížnostmi u úřadů, sáhli k svépomoci. V roce 1899 asi 250 Bulharů ozbrojených rýčů, motykami a jiným zemědělským nářadím přitáhlo k českým domkům a jeden z vůdců řekl Čechům: „Budete-li se nám protivit, ani duše živa nezůstane.“ Stavení rozbořili, studni zničili.¹⁷ Státní moc vyslala proti násilníkům četníky, a ti byli zajati, ale

¹⁴ Oficiální bulharský název je Sasek. Budeme se ale držet označení užívaného pro tuto obec podle většiny jejich někdejších českých obyvatel a jejich pozdějších vojvodovských sousedů, jakož i jejich potomků – „Sesek“ (druhou nejčastější formou je „Sasek“).

¹⁵ „Se to utruplovalo s hlínu a pleva drobná s hlínou. To se mezi prkna. S tejsma palicema sme to tloukli, to bylo prkýnka dávaný, sloupy, aby to drželo a kropili sme to vodou a utloukli a zase drevo nahořejc a tak.“ – cit. Barbora Čížková - pasportizační údaje na str. 44.

¹⁶ JAKOUBEK, M. *Materiály k nejstarším dějinám Vojvodova, české obce v severozápadním Bulharsku*. Nепublikovaný rkp., 2008, str. 6 – 7.

¹⁷ AUERHAN, J. *Čechoslováci v Jugoslávii, v Rumunsku, v Maďarsku a v Bulharsku*. Praha: Družstevní podniky Melantrich, 1921, str. 92 – 94.

ves Sesek byla zbořena. Na smrt vyplašení obyvatelé Seseku se rozutekli. To vše se přitom stalo kvůli zemi a kvůli bulharské lačnosti a divokosti. Tito zvěři podobní vesničané svého cíle dosáhli – odstranili vesnici z pozemků, kde jim překážela.

Jedna část vystrašených a poraněných obyvatel vsi Sesek se hned vrátila do Banátu a nikdy nezapomněla na bulharskou krutost. Druzí se vrátili do obce Gostilja. Vytvořili komisi, která prozkoumala pustou zemi od Timoku až po Iskār. Zastavili se na místě Gladno pole¹⁸ a šli do vesnice Krušovica zeptat se starosty Najdena Popova, neměl-li by nic proti, kdyby se tam usadili. Najden Popov je srdečně přivítal a pomohl jim. V létě roku 1900 se přeživší Sesečané začali přesídlovat na Gladno pole. *“A potom si dali žádost na ministerstvo, tak oni jim vyšli vstříc a dali jim místo tady, ta Vojvodova. A to se jmenovalo Hladový póle.”*¹⁹

Každé rodině byl vyměřen dvůr okolo dvou dekarů²⁰ a okolo deseti dekarů obdělávatelné země na hlavu, ne méně než 30 dekarů, avšak ne více než 60. Při zakládání dostali občané pozemky zdarma, kdo se však přistěhoval později, musel si již pozemky koupit. A tak se zde usadilo zhruba 70 rodin Čechů, Slováků ze vsi Mrtvice, Srbů a Bulharů, kteří zde vybudovali novou vesnici nazvanou podle daného místa Gladno pole. Od roku 1910 až dodnes se ves začala nazývat Vojvodovo.²¹

O původu jména existuje několik verzí. Podle jedné je místo pojmenováno po vojvodovi Christo Botevovi, který roku 1876 nedaleko prošel. Podle druhé zde nedaleko zemřel Botevův četník Stojan Vojvoda ze Staré Zagory. Podle třetí zde byl zabit neznámý bulharský vojvoda.²²

Ves Vojvodovo získala statut obce až po 31 letech od svého založení. Statut mu byl přiznán dekretem č. 162 vyhlášeným 8. dubna roku 1931. Do roku 1912 spadalo Vojvodovo administrativně pod obec Krušovica, do roku 1934 bylo samostatnou obcí a posléze spadalo pod obec Bukjovci.²³

¹⁸ Překlad z bulharštiny zní „Hladové pole“, autoři Nešpor – Hornořová – Jakoubek (2001) ale uvádějí, že se zde může jednat o hláskový posun z původního „Gladko pole“ – „Hladkého/rovného pole“.

¹⁹ cit. Barbora Čížková

²⁰ 1 dekar = 10 arů (1000 m²).

²¹ Název bývá někdy chybně zapsán jako „Selo Vojvodovo“, což ale v překladu znamená vesnice Vojvodovo – např. Auerhan (1921).

²² KOKAISL, P. a kol. *Krajané: Po stopách Čechů ve východní Evropě*. Praha: Za hranice – Společnost pro rozvojovou spolupráci při Provozně ekonomické fakultě ČZU v Praze, o.s., 2009, str. 77.

²³ JAKOUBEK, M. *Materiály k nejstarším dějinám Vojvodova, české obce v severozápadním Bulharsku*. Nepublikovaný rkp., 2008, str. 6 – 7.

5.3.2 Život ve Vojvodovu do hromadné reemigrace (do 50. let 20. století)

Obyvatelé Vojvodova začínali s holýma rukama, od bulharské vlády dostali zdarma půdu podle velikosti rodiny, a proto získala obec vysloveně ráz vesnice drobných zemědělců.²⁴

Život ve Vojvodovu si zachoval v prvních desetiletích 20. století rysy značně patriarchální a zejména náboženské rysy přísné evangelické společnosti.²⁵ Žili zde klidně, v míru a s velkým porozuměním Češi, Slováci, Bulhaři a Srbové. Vyznáním byli Češi darbisté²⁶ (asi 381 osob) a metodisté (227 osob) – odnože evangelické církve. Slováci byli nazareni²⁷ (23 osob) a Bulhaři - pavlikjani²⁸ pak byli katolíci (24 osob). Srbové a Bulhaři pak se přiklíněli k pravoslaví (162 osob). O desetiletí později přišli do Vojvodova i Bulhaři ze vsí z podhůří a z hor.²⁹

Obec se od začátku svého založení rozrůstala a jejím obyvatelům se hospodářsky dařilo. Čeští kolonisté přinesli pokročilejší způsob zemědělské výroby a dokonalejší pracovní nářadí. Půda ve Vojvodovu však nebyla na začátku obdělávání dobře živěná a bylo potřeba se o ni starat a hnojit ji. *“Tak dostali tam zem, ale ta zem byla slabá... neúrodná, řídká. Musela se hodně hnojit, aby tam něco... Takže my sme měli hodně dobytka a z toho hnojiva sme vyváželi každou trošku, se nosilo na hnůj, aby to uleželo a s tím sme... póle hnojili. Vyváželo se to na jaře, na kupky rozhazovalo po to a hned zaoralo.”*³⁰

Další vývoj obce, do které se postupně přistěhovalo několik rodin Srbů a pravoslavných Bulharů, byl charakterizován vysokou hospodářskou prosperitou a populačním růstem. O vojvodovských Česích se hovořilo v širokém okolí jako o

²⁴ ŠRÁMKOVÁ, M. Adaptace Čechů z Bulharska v jihomoravském pohraničí. In *Studia balkanica bohemo-slovaca III*, Brno: Univerzita J. E. Purkyně v Brně, 1987, str. 295.

²⁵ AMORT Č. a kol. *Dějiny československo-bulharských vztahů*. Praha: Academia, 1980. str. 152.

²⁶ Podle Folprechta (1940: 43) tzv. česká církev, nazvaná podle lorda Darbyho, Čechy pozměňená, ale státem neuznávaná.

²⁷ Najít přesně vysvětlený pojem nazareni je obtížné. Původně to bylo označení (podle města Nazaretu) pro všechny křesťany. Nyní např. sekta která se roku 1840 oddělila od novokřesťanů či křesťanů, kteří uznávají Ježíše jako krále.

²⁸ Jiný název pro bulharské katolíky.

²⁹ FOLPRECHT, J. *Československé školské obce v evropském zahraničí*. Praha: Čs. ústav zahraniční, 1937, s. 40–41.

³⁰ cit. Barbora Čížková

pracantech a byly všem dávány za vzor.³¹ *“To sme tam byli jako... jako vzorcová obec, to nás moc za to chválili i tej do tedka, co sme vodjeli.”*³²

Z hlediska náboženství ale hledanou svobodu noví obyvatelé nenalezli, protože tehdejší bulharské zákony svobodnou reformovanou církev oficiálně neuznávaly, takže na formální náboženské úkony si museli zvat metodistického kazatele z plevenského sboru. Po určité době se shodli, že jejich víra se od té jejich „lišší jen ve formálnostech“, nakonec tedy na tuto víru přestoupili a v roce 1902 si v obci postavili vlastní modlitebnu.

Náboženské vyznání vojvodovských Čechů a Slováků hned od založení obce ovládlo veškerý jejich veřejný život, chtěli ze své vesnice udělat téměř „svatou obec“. Nepili, nekouřili, nečetli světskou literaturu, nezpívali světské písně, zakazovali tanec apod. Také krádeže a jiné nepřístojnosti byly ve vesnici něčím neznámým. Po dlouhou dobu zachovávali absolutní náboženskou endogamii (stejně tak i na Svaté Heleně), ani se často nesetkávali s bulharskými obyvateli okolních vesnic. Významnější potom byly kontakty s obyvateli slovenských obcí v Bulharsku, kteří vyznávali podobnou víru.

Život Čechů ve Vojvodově, podle bulharských úřadů nejvýstavnější vesnici v Bulharsku, byl zcela jiný než v městech a v průmyslových aglomeracích. Bylo to dáno odlišnou historií vzniku Vojvodova, v níž velkou roli sehrála skutečnost, že předkové vojvodovských Čechů odešli do ciziny v době, kdy české země ještě nezasáhlo národněobrozené hnutí, a proto trvalo i určitý čas, než se sofijskému ústředí československého spolku podařilo zapojit Vojvodovské do krajské činnosti.³³

³¹ NECOV, N. P. *Dějiny Vojvodova: Vesnice Čechů a Slováků v Bulharsku*. Radnice: Občanské sdružení Vojvodovo, 2006, s. 20.

³² cit. Barbora Čížková

³³ HEROLDOVÁ, I. Vystěhovalectví do jihovýchodní Evropy. *Češi v cizině* [online]. 1996, 9, [cit. 2009-11-23]. Dostupný z [www: <http://vojvodovo.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=83:vystehovalectvi-do-jihovychozni-evropy&catid=46:cesi-v-bulharsku>](http://vojvodovo.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=83:vystehovalectvi-do-jihovychozni-evropy&catid=46:cesi-v-bulharsku).

tabulka 1: demografický vývoj ve Vojvodovu s přihlédnutím k bulharské národnosti.³⁶

Rok	Celkový počet obyvatel	Češi	Slováci	Bulhaři	Ostatní ³⁴	Katolíci	Evangelíci	Pravoslavní
1904	410	215	100	9	86	-	-	-
1905	416	210	109	52	45	43	308	65
1910	409	224	86	56	43	42	310	57
1920	616	440	120	45	11	21	550	45
1926	768	-	-	-	-	-	-	-
1928	695	476	74	127 ³⁵	18	-	-	-
1934	798	525	104	148	21	-	-	-
1946	786	-	-	-	-	-	-	-
1956	621	-	-	-	-	-	-	-
1965	600	-	-	-	-	-	-	-
1975	570	-	-	-	-	-	-	-
1985	475	-	-	-	-	-	-	-
1992	411	-	-	-	-	-	-	-

5.4 Reemigrace do Československa

První zmínky o myšlence návratu občanů cizích států české a slovenské národnosti se začaly objevovat od počátku 20. století, již za první světové války, hlavně pak v souvislosti se vznikem Československého státu v roce 1918. Jednalo se převážně o individuální reemigraci, která nebyla žádným způsobem řízená. Uvádí se, že mezi lety 1918 až 1934 přišlo touto reemigrací zpět kolem 104 tisíc lidí z různých států, velká část samozřejmě z rozpadlé Rakousko-Uherské monarchie, dále z Ruska, Polska, Německa atd.

Po druhé světové válce se pak objevila potřeba osídlit opuštěná místa po odsunutých Němcích, neboť vláda se obávala možných hospodářských problémů v důsledku nedostatku pracovních sil. Myšlenka návratu českých krajanů se tedy začala řešit.³⁷

³⁴ Jedná se o různé národnosti, které se objevily v obci.

³⁵ Vysoký nárůst počtu bulharských obyvatel v roce 1928 byl způsoben odchodem slovenských rodin do Argentiny a nastěhováním rodin bulharských (často přímo do Slováky opuštěných domů).

³⁶ Údaje převzaté z Lenk (2008: 24), Jakoubek, Penčev (2009: 16) a Jakoubek (2008: 5).

³⁷ LENK, L. *Reemigrace bulharských Čechů do Československa po druhé světové válce.: Případová studie jedné skupiny*. Plzeň, 2008. 107 s. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. str. 26 – 27.

S výjimkou těchto dvou krátkých období reemigračních vln bezprostředně po skončení obou světových válek převažovalo v celém novodobém vývoji českých zemí vystěhovalectví nad přistěhovalectvím.³⁸

Již v dubnu 1945 konstatoval předseda vlády Zdeněk Fierlinger, že „vláda se bude snažit otevřít dveře do vlasti všem Čechům a Slovákům, kteří jsou roztroušeni v zahraničí. Je v programu vlády, aby se všichni Češi a Slováci mohli slušně užít doma, aby tu pomáhali budovat nový stát“.³⁹ Poválečná Československá republika vycházela z dobových nálad, které již na počátku okupace vyjádřil ilegální časopis Český kurýr: „*Chceme zase společný stát Čechů a Slováků, ve kterém by místo menšin německé a maďarské byli soustředěni i naši krajané rozptýlení v cizině.*“

Dne 31. července 1945 se vláda oficiálně rozhodla vyzvat zahraniční krajany k návratu do vlasti. Cílem reemigrace bylo vrátit z ciziny všechny Čechy a Slováky národně uvědomělé a politicky spolehlivé. V rámci hospodářského plánu se měl překonat nedostatek pracovních sil a dokončit osídlovací proces. To znamenalo, že nejdříve bylo třeba reemigrovat krajany, které stát potřeboval jako pracovní síly a jako samostatné osídlence v pohraničí. Vláda reemigrantům přislíbila, že budou zařazeni do výrobního procesu podle svých dosavadních zaměstnání a povolání. Zahraniční Češi a Slováci byli vyzváni k návratu za předpokladu, že bude v pohraničí nedostatek pracovníků ve všech oborech. Tyto předpoklady však nebyly úplně správné, neboť hned po osvobození nastal do pohraničí velký příliv osídlenců z vnitrozemí a nejvhodnější místa byla v krátké době obsazena.⁴⁰ Reemigrantům se nabízela místa, o něž nebyl zájem mezi našimi osídlenci a jejichž krytí musela vláda řešit pomocí zahraničních dělníků a od nichž se tak mohlo návratem krajanů upustit a také se upustilo.⁴¹

Osídlování pohraničí probíhalo časově i organizačně souběžně s odsunem obyvatel německé národnosti z Československa, především z Čech, Moravy a českého

³⁸ KOŘALKA, J., KOŘALKOVÁ, K. Základní tendence českého vystěhovalectví a české reemigrace do počátku dvacátých let 20. století. In *Češi v cizině* 7, Praha: ÚEF ČSAV, str. 30.

³⁹ ČAPKA, F., SLEZÁK L., VACULÍK, J. *Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2005, str. 159.

⁴⁰ VACULÍK, J. *Češi v cizině – emigrace a návrat do vlasti*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, str. 40 - 41

⁴¹ HEROLDOVÁ, I. Reemigrace zahraničních Čechů a Slováků po 2. světové válce. In *Češi v cizině*. Praha: ÚEF ČSAV, 1986. str. 156.

Slezska. Ve stejnou dobu se prováděla také repatriace československých státních občanů, kteří byli během války odvedeni mimo území republiky. Zatímco při repatriaci šlo o přesídlení našich krajanů do původního prostředí, při reemigraci se jednalo o zakládání nové existence krajanů, kteří byli před válkou trvale usazeni v cizině.⁴² Proces představoval největší vnitrozemský přesun obyvatelstva v dějinách českých zemí. Do pohybu se tehdy dostalo přes pět milionů lidí.⁴³

Organizací přesunu bylo pověřeno ministerstvo ochrany práce a sociální péče. Starost o zemědělské usídlování připadla ministerstvu zemědělství, které zřídilo pro tyto účely v jednotlivých pohraničních okresech osídlovací komise. Nezemědělské osídlování pak připadlo na starost Osídlovacímu úřadu v Praze a v Bratislavě, které spadaly pod ministerstvo vnitra.⁴⁴

Předpokladem plánované reemigrace byl zaprvé soupis všech zájemců o reemigraci se zjištěním všech okolností, které ovlivňovaly jejich návrat a usídlení v Československu (věk, odborná kvalifikace, počet a charakteristika rodinných příslušníků, sociální a majetkové poměry atd.). Tento soupis prováděly v zemích s větším počtem krajanů reemigrační komise, v ostatních zemích československé zastupitelské úřady. Současně se soupisem zájemců o reemigraci bylo nutné provést zjištění osídlovacích možností v Československu, což náleželo jednak ministerstvu zemědělství, jednak Osídlovacím úřadům v Praze a Bratislavě. Na základě těchto šetření měl být sestaven reemigrační plán, a to jednak dle československých potřeb, jednak podle situace krajanů v jednotlivých zemích.⁴⁵

Při přidělování konfiskovaného nepřátelského majetku mělo být přihlíženo zásadně jen k těm reemigrantům, kteří se vrátili prostřednictvím řádně organizované reemigrační akce. Ve skutečnosti však pořadí návratu jednotlivých reemigračních skupin záviselo především na výsledcích jednání se zainteresovanými státy.⁴⁶

⁴² ČAPKA, F., SLEZÁK L., VACULÍK, J. *Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2005, str. 160.

⁴³ Tamtéž, str. 5 – 6.

⁴⁴ LENK, L. *Reemigrace bulharských Čechů do Československa po druhé světové válce.: Případová studie jedné skupiny*. Plzeň, 2008. 107 s. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. str. 27.

⁴⁵ VACULÍK, J. *Češi v cizině – emigrace a návrat do vlasti*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, str. 161.

⁴⁶ VACULÍK, J. *Poválečná reemigrace a usídlování zahraničních krajanů*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, str. 14 – 17.

Celý průběh reemigrace lze rozdělit do tří etap. Přípravná etapa reemigrace spočívala v úkolu ministerstva sociální péče sjednat za součinnosti ministerstev zahraničních věcí, vnitra a zemědělství s příslušným státem reemigrační dohodu, provést soupis uchazečů o reemigraci a jejich majetku, ověřit jejich národní a politickou spolehlivost. Druhá etapa se týkala vlastní dopravy přestěhovalců vlakem nebo automobily do shromažďovacích středisek v ČSR. Reemigranti zde obdrželi kapesné, byla provedena jejich registrace a bylo zabezpečeno jejich usídlení. Do třetí etapy patřilo provádění sociální péče o reemigranty, a to především poskytováním jednorázových podpor k odstranění okamžité finanční tísně, sociálních zápůjček k zařízení živností a samostatných povolání.⁴⁷

Reemigrantům bylo poskytováno šatstvo, prádlo a obuv, i když vzhledem k nedostatku tohoto artiklu nebylo možno podělit všechny zájemce. Co se týče kapesného, tak bylo vypláceno každému reemigrantu při registraci. Původně činilo 500 Kčs na dospělé osobu a 100 Kčs na nezletilé dítě. Později byla zavedena jednotná sazba 300 Kčs. Existovala také pomoc pro sociálně slabší jedince. Sociální zápůjčky byly poskytovány reemigrantům, kteří neměli dostatek prostředků k zaplacení přiděleného nábytku či ošacení a k překonání první doby, než jejich živnost začala poskytovat obživu. Výplatu sociální výpomoci do pěti tisíc korun prováděly ONV⁴⁸, od pěti tisíc ministerstvo. Lhůta k jejich zaplacení trvala pět let a jako záruka sloužil nárok na majetek zanechaný v cizině.⁴⁹

Během průběhu reemigrace se ukázalo, že místní orgány často neměly pochopení pro problémy reemigrantů (obstarávání bytů, přidělování živností apod.). Na základě tohoto špatného postupu vznikl u části reemigrantů pocit diskriminace, dokonce u někoho i touha po opětovném návratu do ciziny. K odstranění uvedených závad a k zajištění hladkého průběhu reemigrace považovala vláda za nezbytné, aby v jednotlivých okresech i obcích, ve kterých byl usídlen větší počet reemigrantů, bylo zřízeno koordinační místo, které by mělo na starosti uspokojování zvláštních potřeb navrátilců, zvláště péči o jejich správné usídlení a uspokojování jejich sociálních potřeb.

⁴⁷ VACULÍK, J. *Češi v cizině – emigrace a návrat do vlasti*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, str. 42 - 44.

⁴⁸ Zkratka pro okresní národní výbor.

⁴⁹ ČAPKA, F., SLEZÁK L., VACULÍK, J. *Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2005, str. 177 – 178.

Celkově lze konstatovat, že návrat 202 526 krajanů v letech 1945-1950 představoval získání asi 100 000 pracovních sil, a tudíž značný ekonomický přínos pro ČSR.⁵⁰

5.5 Reemigrace z Bulharska

Na základě protokolu s Bulharskem ze dne 6. května 1949 a v souladu s Československo-bulharskou reemigrační smlouvou Přesídlovací komise v Sofii, došlo v letech 1949-1950 k reemigraci bulharských Čechů a Slováků.⁵¹

Počet Čechů a Slováků v Bulharsku byl odhadován na asi 2600 osob⁵², z toho 2000 Slováků. Z větší části žili ve vesnicích v okolí Plevna (G. Mitropolija, Vojvodovo, Podem), z menší části ve městech (Sofia, Pleven, G. Orjachovica). Již od jara 1946 usilovalo ministerstvo zemědělství o vytvoření příznivých předpokladů k usídlení bulharských Čechů a Slováků, kteří byli známi jako úspěšní pěstitelé zeleniny, a to na jižní Moravě a v jižních Čechách. Avšak většina z dvanácti tamních okresů, které žádost ministerstva obdržely, reagovala negativně, neboť se jednalo o úrodné okresy s největším přílivem uchazečů o půdu z vnitrozemí; pozitivně reagovaly pouze okresy Prachatice a Sušice.

I když ministerstvo zemědělství nemělo v požadovaných oblastech k dispozici volné usedlosti, počítalo s reemigrací bulharských Čechů a jejich zemědělským usídlením, a to po provedení reemigrace a usídlení volyňských Čechů.⁵³ Zároveň doporučovalo ministerstvu zahraničních věcí, aby zahájilo s bulharskou vládou jednání o likvidaci nemovitého majetku uchazečů o reemigraci z Bulharska.

⁵⁰ ČAPKA, F., SLEZÁK L., VACULÍK, J. *Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2005, str. 183.

⁵¹ VACULÍK, J. *Češi v cizině – emigrace a návrat do vlasti*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, str. 44 – 45.

⁵² Např. Kastner (1996: 15) uvádí, že z Bulharska přišlo do západního a jižního pohraničí Čech 5208 osob, což není možné, protože celkově v Bulharsku tolik Čechů a Slováků nebylo. Vaculík (2001: 43) uvádí, že v Bulharsku podle odhadu Československého ústavu zahraničí žilo v roce 1945 dokonce tisíc Čechů a tři tisíce Slováků. Počet Čechů a Slováků v Bulharsku je v literatuře tudíž velmi rozrůzněný.

⁵³ VACULÍK, J. *Poválečná reemigrace a usídlování zahraničních krajanů*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, str. 120.

Někteří bulharští krajané nečekali na rozhodnutí vládních míst a na vlastní pěst se vydali na cestu do vlasti. Byli to lidé většinou nemajetní. Už v letech 1945-1946 odešlo tímto způsobem do ČSR asi 397 osob.⁵⁴

Občané hodlající opustit Bulharskou lidovou republiku, museli podat písemné prohlášení adresované Ústřední smíšené československo-bulharské reemigrační komisi, která měla žádosti posoudit a rozhodnout, zda jsou oprávněni k reemigraci do ČSR. V Poučení pro občany české nebo slovenské národnosti o úpravě přesídlení z 30. července 1949 se uvádělo, že nemůže být zajištěna existence obchodníkům, živnostníkům ani úředníkům. Tyto pracovní pozice byly obsazeny hned na začátku osídlování pohraničí vystěhovalci z vnitrozemí.⁵⁵

Československá delegace vyjádřila přání, aby byli co nejdříve přesídleni krajané z těch vesnic, kde sídlili ve větších kompaktních celcích. Podle reemigračních dohod si mohli reemigranti vzít s sebou osobní svršky, bytové zařízení a předměty domácnosti, osobní šperky, nejnutnější nářadí, 1 vepře, 5 ovcí a 10 ks drůbeže na rodinu. Při vstupu na československé území bylo reemigrantům vyplaceno z jejich vkladů 5 tis. Kč na osobu a až 50 tis. Kč na rodinu k úhradě ceny nemovitosti a na nákup inventáře.⁵⁶

Čeští zemědělci z Bulharska měli být usídleni na jižní Moravě, a to především v Novém Přerově. Již v roce 1948 si jejich zástupci prohlédli lokality, se kterými byli spokojeni, i když obec Nový Přerov byla značně poškozena válečnými událostmi.

Právo na přestěhování dostalo přibližně 1400 osob, které měly ve třech transpotech odcestovat z Bulharska. První dva transporty byly uskutečněny v prosinci 1949 a oba měly za cíl jižní Moravu. Třetí transport dojel 23. května 1950 a reemigranti z něj byli usídleni jednak jako zemědělci na jižní Moravě, jednak na Chebsku a Karlovarsku jakožto dělníci v průmyslových odvětvích.⁵⁷ Vzhledem k tomu, že se dodatečně přihlásily k reemigraci ještě další 362 osoby, byl realizován ještě čtvrtý transport, který přijel do Mikulova také 23. května 1950. Jeho příslušníci byli umístěni v Novém Přerově, Mikulově, Valticích, Drnholci, Novosedlích, Jevišovce, Hraběticích,

⁵⁴ VACULÍK, J. *Začleňování reemigrantů do hospodářského života v letech 1945 – 1950*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2001, str. 42.

⁵⁵ VACULÍK, J. *Poválečná reemigrace a usídlování zahraničních krajanů*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, str. 122.

⁵⁶ Tamtéž, str. 123 – 124.

⁵⁷ LENK, L. *Reemigrace bulharských Čechů do Československa po druhé světové válce.: Případová studie jedné skupiny*. Plzeň, 2008. 107 s. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni, str. 34.

Brodu nad Dyjí a Perné. Do jednotlivých obcí byly rodiny umísťovány dle možností podle příbuzenských svazků. V následujících několika měsících docházelo ještě k dílčímu přemísťování, někteří navrátilci se odstěhovali i do vnitrozemí. Oficiálně počet Čechů a Slováků z Bulharska v Československu dosáhl jen 963⁵⁸ osob.⁵⁹

5.5.1 Reemigrace z Vojvodova

Už 1. srpna 1945 zaslal Národní dům ve Vojvodově dopis předsedovi československé vlády Zdeňku Fierlingerovi, ve kterém přednesl přání zdejších Čechů vrátit se do vlasti. Stejný dopis odeslali 10. září 1945 ministru zahraničních věcí Janu Masarykovi.⁶⁰

V české vesnici Vojvodovo podaly žádost o vystěhování 102 osoby. Odmítnuty byly žádosti rodin, kde byla manželka českého původu, ale manžel Bulhar. Ve 31 případech byla učiněna výjimka.⁶¹

Do Vojvodova byla vyslána skupina lidí, aby vojvodovské obyvatele přesvědčili o návratu do Čech. „*Přišla delegace z Čech gdiš bilo pohraniči prazdne po Nemcích a začali agitovat abi sme se vrátili do vlasti že se zapomene česky mluvit že se bude vdávat a ženit za Bulhari. p. Petrakova a p. Čížek a ještě jeden pan dělali schůze. tak na 3 etapi sme se vstehovali. až na nejaky michaní už rod. (rodiny – pozn. autorky) tam zustali.*“⁶²

„*V Bulharsku jsme si udržovali svou rodnou řeč, zvali jsme si české učitele i české kazatele a učili českým národním písničkám a tak nebylo divu, že jsme naslouchali slovům českých vyslanců, kteří po roce 1945 přijeli do Vojvodova a lákali české a slovenské obyvatelstvo k navrácení do vlasti k dosídlení jižní Moravy. Váhali*

⁵⁸ „Oficiální“ počty reemigrantů z Bulharska se v literatuře značně liší – např. Vaculík (2001:44) uvádí 1336 reemigrantů, v jiné své práci (1995:32) pak pouze píše více než 1 tisíc atd.

⁵⁹ NEŠPOR, R. Z., HORNOFOVÁ, M., JAKOUBEK, M. Čeští nekatolíci v rumunském Banátu a v Bulharsku. Část čtvrtá – Religiozita reemigrantů. Závěry. In. *Lidé města*, 8/2002, str. 86.

⁶⁰ VACULÍK, J. *Poválečná reemigrace a usídlování zahraničních krajanů*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, str. 119.

⁶¹ Tamtéž, str. 125.

⁶² cit. Sofie Dvorská - pasportizační údaje na str. 44 – V dopise, který mi poslala paní Dvorská, píše, že se dlouho odhodlávala k odpovědi, protože se stydí za stůj pravopis. Narodila se totiž v Bulharsku a má vystudovanou pouze školu ve Vojvodovu, kdy se dbalo hlavně na českou řeč a na gramatiku a pravopis již mnohem méně. Pro autentičnost jsem citace nechala přesně se všemi chybami, kterých se paní Dvorská dopustila.

jsme, zapouštěli jsme kořeny, těžce jsme budovali vesnice a shromažďovali majetek nutný k obživě. Stále bylo veliké váhání, tady dobré bydlo, tam domovina, všude politická nejistota.“⁶³

Požadavek usídlit se v oblasti, která by klimaticky a typem krajiny odpovídala podmínkám Vojvodova, byl sice příchodem na jižní Moravu splněn, ale zklamání způsobilo nedodržení podmínky jednotného společného místa osídlení. Přesídlenci byli rozmístěni namísto do jedné do více obcí: Nový Přerov, Novosedly, Drnholec, Valtice, Březí, Dolní Dunajovice, Mikulov, Hrušovany pod Jevišovkou. *“To sme přišli, rozházeli nás do třinácti vesnic, daleko do sebe. My sme byli takoví zroděný dohromady, rodinný. Jedna sestra byla v Přerově, jedna byla v Hrušovanech, rodiče se mnou v Drnholcích. Tak sme byli rozvrkaný, rozdrhaný. Nemohli sme do kostelů, do shromáždění, sme evangelíky, evangelíci a tak takový...”*⁶⁴

Reemigrantům nebyla poskytnuta ani možnost výběru obce. Ani představa o rozvíjení soukromého zemědělství nebyla naplněna, protože se v Československu v roce 1949 začalo s kolektivizací zemědělství. Proto jim byla přidělena k hospodaření jen minimální plocha půdy (do 1 ha). Reemigranti neměli tedy na výběr a museli se stát zaměstnanci státních statků, popřípadě zakládáných jednotných zemědělských družstev.⁶⁵

*“Práce jim byla nabídnuta v zemědělství, protože neměli jinou kvalifikaci. Téměř nikdo neměl středoškolské vzdělání a nebyl vyučen nějakému řemeslu. Byl to pro ně velký otřes, protože v Bulharsku hospodařili každý na svém a tady museli chodit denně do práce, zejména v zimě na to nebyli zvyklí.”*⁶⁶

*“Vod prvního dne do práce. My sme na to nebyli zvyklí ve Vojvodově. Každý měl svoje. Když sme pracovali, tak sme hodně pracovali, ale to bylo...to bylo na etapy, to nebylo pořád. A teď tady vod rána do večera, doma zavřít...”*⁶⁷

Ne všichni reemigranti byli spokojeni s přidělenými domky, neboť rozdíl v jejich velikosti a kvalitě byl mnohdy značný. Vzhledem k nedostatku volných domků

⁶³ cit. Alois Filip – pasportizační údaje na str. 44.

⁶⁴ cit. Barbora Čížková

⁶⁵ ŠRÁMKOVÁ, M. Adaptace Čechů z Bulharska v jihomoravském pohraničí. In *Studia balkanica bohemo-slovaca III*, Brno: Univerzita J. E. Purkyně v Brně, 1987, str. 297.

⁶⁶ cit. Anna Svobodová - pasportizační údaje na str. 44.

⁶⁷ cit. Barbora Čížková

byly přiděleny i ty, které byly původně určeny k demolici. Jejich opravu dodatečně zajistily státní statky.⁶⁸

“My sme museli ráno do práce a vona (dcera – pozn. autorky) s dědou barák bez dvěřích, nedodělanej, nás do toho nastěhovali. Nebylo to ohrazený, jen tak... Jinak sme byli šest nedělej v Přerově, než nám to ještě kapku pospravovali, abysme se mohli stěhovat. Ale potom tam ani dvěře nebyly. Šest neděl sme dycky truhlu na noc přitáhli ke dveřím, aby nám tam pes nelez dovnitř, když sme spali.”⁶⁹

„Já a moje rodina jsme se nastěhovali do Nového Přerova. Ten večer jsme dostali koš uhlí a svazek dříví. Naši náboráři nám slibovali domy i s vybavením, ale když my jsme přišli, už bylo vše vydrancováno. Jen sporák v kuchyni a kamna v jedné světnici, jinak holé zdi. Ustlali jsme si na zemi.”⁷⁰

Někteří z reemigrantů si na stav po reemigraci v Československu nestěžovali a žádné těžkosti ze strany úřadů nezaznamenali. *„Bili sme přijati od úřadu dali nám domí nebili moc vlidní ale prostě po Nemcích jaky bili misme si to hned viměňili postavili opravili. a sme chvala Bohu vděční.”⁷¹*

Další významnou okolností ekonomického rázu byla otázka finanční. Přesídlenci byli nuceni ve Vojvodovu před odjezdem svůj majetek prodat. Získaná finanční hodnota byla v rámci vládní dohody přenesena do ČSR. Zde však neměli reemigranti možnost s těmito financemi volně disponovat.⁷²

To dokládají i slova paní Svobodové a pana Filipa: *“Všechny peníze, co dostali za prodej domů a hospodářství byly uloženy v bance v Praze na vázaném účtu a nemohli si je libovolně vybírat. Dostali jen malý obnos na nejnnutnější potřeby. Vázaný vklad byl uvolněn jen několik dní před měnovou reformou v roce 1953, takže si nemohli nic koupit a peníze devalvovaly. Lidé tak přišli o celoživotní úspory a museli začínat od nuly. Mým rodičům tak z celého majetku zůstala jen harmonika pro syna, kterou se ještě podařilo koupit v Brně.”⁷³*

⁶⁸ VACULÍK, J. *Poválečná reemigrace a usídlování zahraničních krajanů*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, str. 124 – 125.

⁶⁹ cit. Barbora Čížková

⁷⁰ cit. Alois Filip

⁷¹ cit. Sofie Dvorská

⁷² ŠRÁMKOVÁ, M. *Adaptace Čechů z Bulharska v jihomoravském pohraničí*. In *Studia balkanica bohemo-slovaca III*, Brno: Univerzita J. E. Purkyně v Brně, 1987, str. 297 - 298.

⁷³ cit. Anna Svobodová

„Problémy s úřady byly. Jak jsme dojeli, zablokovaly nám bankovní účty. Snad abychom nevybrali peníze a neodstěhovali se jinam. Nemohli jsme vybrat peníze ani na nábytek. Až v květnu přišla do obce krajská poslankyně a ta nám vydupala na úřadech v Brně uvolnění peněz, ale jen na nábytek.“⁷⁴

Valná část problémů a těžkostí vznikla díky špatné organizaci a informovanosti reemigrantů. *“Barák nám dali bývat, ale ne, ne nebyl náš. Ne, nic. Bylo to slíbený. Bylo to ve smlouvě, kdyby byl tehda ten Čížek nějaký, co nás stěhoval a Petráková. Dva tam byli, co za to stáli. Kdyby bejvali přišli a řekli – Lidi, máte na to nárok. Pojte, vemte si, zaplaťte si to. No, však... v padesátomřítim roku byla změna a ještě dyť ten prezident Zápotockej, říká – Nebojte se, nebude žádná měna. Takže to kdyby nás někdo ponaučil, kdyby byli přišli a řekli – Zaplaťte si to, nebo tej na to máte nárok, aj to... Ne, ne. Jak nás sem přivedli, tak tu celej půl roku... tam se jedlo, pilo... ty, co nás stěhovali. Ale když přišli sem, tak žádněj vo nás neměl zájem. Ani si nás nevšim žádněj. Tak. Neměli sme žádný privilegia, nic.“⁷⁵*

5.6 Důvody reemigrace

Obecní hlavní důvody reemigrace zahraničních Čechů a Slováků se týkaly hospodářské sféry. Jednak měl náš stát zájem na osazení vakantních pozic po odsunutém německém obyvatelstvu v pohraničních oblastech českých zemí, jednak to byla snaha zahraničních krajanů o zlepšení nebo uchování svého dosavadního sociálně ekonomického postavení.⁷⁶

Zahraniční krajané měli často touhu vrátit se zpět do české vlasti již dříve, ale nebylo to možné. Po konci 2. světové války jim to bylo dovoleno, dokonce nabídnuto, tudíž jejich vlastenecké cítění vůči válkou zničené domovině, se mohlo projevit. Chtěli se jednoduše podílet na vytváření nového Československého státu.

Důležitým charakterovým rysem poválečných reemigrací byla skutečnost, že až na výjimky vycházely z ekonomicky, politicky a sociálně zaostalejších zemí. Nešlo sice pouze o „útek před bolševikem“, nicméně i tato skutečnost měla svou váhu. Primárně

⁷⁴ cit. Alois Filip

⁷⁵ cit. Barbora Čížková

⁷⁶ VACULÍK, J. *Češi v cizině – emigrace a návrat do vlasti*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, str. 42.

však šlo o „útek před chudobou“ a zároveň o důsledek dřívějšího odmítnutí integrace do tamního majoritního prostředí, což znamenalo především ekonomický a pracovní úpadek, respektive nemožnost či alespoň zpomalení dalšího vývoje.⁷⁷

5.6.1 Důvody odchodu z Bulharska

Hlavní příčinou reemigrace z Bulharska byly sociální a hospodářské poměry krajanů, zejména nedostatek půdy, pokračující pauperizace,⁷⁸ drobení hospodářství a zejména pak poválečná kolektivizace zemědělství, která zde začala dříve než v Československu, již na přelomu let 1945-1946. Krajané měli stále větší problémy se zabezpečením výuky dětí v mateřském jazyce, s vysíláním učitelů a kněží z ČSR, s nedostatkem tisku a knih. K tomu se přidružily i pocity genetického ohrožení kvůli stále častějším příbuzenským sňatkům.⁷⁹

Heroldová také jako důvod uvádí motiv vlasteneckého citu, který měl po 2. světové válce podobu vlastenecké povinnosti pomoci budovat osvobozenou republiku. *“Vojvodovo bylo celou dobu existence ve spojení s ČR (stavba školy, čeští učitelé a kněží, odchod mládeže do učení a za prací do ČR). Vládní vyslanci, kteří několikrát navštívili Vojvodovo neměli tak těžkou práci s přesvědčováním, protože české obyvatelstvo ve Vojvodovu žilo stále myšlenkou vrátit se jednou do vlasti až bude vhodná příležitost.”*⁸⁰

*„Začátky byly těžké, ale byli jsme rádi, že jsme v domovině. Kdybychom zůstali v Bulharsku, zajisté by děti studovali, rozutekli se po krajině a naše češtví by se ztrácelo ve smíšených manželstvích. A to nebylo v duchu našich tradic, toho jsme se obávali.“*⁸¹

Hlavní důvod bulharské reemigrace pak Heroldová vidí ve snaze uniknout hospodářským změnám.⁸²

⁷⁷ NEŠPOR, Z. *Reemigranti a sociálně sdílené hodnoty*. Praha: SoÚ AV ČR, 2002, str. 40.

⁷⁸ Jinak řečeno snižování ekonomické úrovně, zbídačování, chudnutí.

⁷⁹ VACULÍK, J. *Poválečná reemigrace a usídlování zahraničních krajanů*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, str. 125.

⁸⁰ cit. Anna Svobodová

⁸¹ cit. Alois Filip

⁸² HEROLDOVÁ, I. Reemigrace zahraničních Čechů a Slováků po 2. světové válce. In *Češi v cizině*. Praha: ÚEF ČSAV, 1986. s. 156.

Dalším často citovaným důvodem k odchodu z Vojvodova bývá uváděna těsnost české komunity, tedy že česká menšina byla malá a vojvodovští obyvatelé se nechtěli mísit s Bulhary.⁸³ *“A za druhý, už sme tam zostali pár rodín a už my mladý sme říkali – Ale co naše děti budou dělat? Koho si budou brát? Jak se budou vdávat, ženit? Už s Bulharama? I tak se jich několik pomíchalo a my už nechceme, abysme se míchali, my to nechceme. My sme měli inou víru, inej národ, inej řeč, všecko. A ted' se míchejte, my sme nechtěli.”*⁸⁴

Bulharsko se po roce 1945 octlo pod komunistickou dominancí, což pro stát znamenalo mimo jiné likvidaci soukromého vlastnictví a individuálního podnikání. Československo se oproti tomu po roce 1945, i přes silný vliv komunistické strany, jevílo nadějným demokratickým státem obklopeným státy okupovanými Sovětskou armádou.⁸⁵ Ti, kteří nevlastnili ve Vojvodovu žádnou nebo nepatrnou půdu, odcházeli s představou, že v ČSR nějakou půdu získají. Vlastníci půdy potom reemigrovali proto, protože si mysleli, že v Československu nebude zahájena kolektivizace zemědělství a že budou moci i nadále soukromě hospodařit.⁸⁶

Obyvatelé z Vojvodova doufali, že díky reemigraci do ČSR se vyhnou kolektivizaci půdy, tak jak tomu bylo hned po válce v Bulharsku. *“Vodešli ve čtyrycátomdevátom roku na zimu, v listopadu a my sme tam zostali už jen... ani ne polovina lidu. A tej už komunisti začali tu zem přebírat po nich a začalo se tam tvořit JZD. A tej začali tam Bulhaři, komunisti... My sme nebyli žádněj komunista z Čechů, my bysme byli nucený poslouchat. Tej ty Bulhaři to už začínali dávat dohromady a my bysme museli na jaře jít do JZD, do spolkůch. A ty Bulhaři by nám byli nad námi vládlí.”*⁸⁷

Jak bylo výše zmíněno, důvodem pro odchod byl nedostatek půdy. To při rozhovoru potvrdila i paní Čížková: *“Protože to byla malá vesnička, málo země bylo, co dostali. A když někdo z těch Bulharů potom prodával, tak to s radostí se to odkupovalo.*

⁸³ LUDVÍKOVÁ, M. Reemigranti na západním Mikulovsku. In *Materiály k problematice novoosídlenecého pohraničí*. sv. 3. Praha: ÚEF ČSAV, 1982, str. 180.

⁸⁴ cit. Barbora Čížková

⁸⁵ VACULÍK, J. Poválečná reemigrace balkánských Čechů. In *Studia balkanica bohemo-slovaca IV*, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1995, str. 207.

⁸⁶ ŠRÁMKOVÁ, M. Adaptace Čechů z Bulharska v jihomoravském pohraničí. In *Studia balkanica bohemo-slovaca III*, Brno: Univerzita J. E. Purkyně v Brně, 1987, str. 297.

⁸⁷ cit. Barbora Čížková

To se předháněli, kdo, kolik... kdo... Někdo ani neměl peníze, ale tak takhle si to jako přikupovali. Ale to vodušili část mladejch lidu, který se voddělili, a dostali třeba jen hektar půdy. Žijte z hektaru!”⁸⁸

5.7 Integrace

V procesu utváření, přebírání, uchovávání a předávání tradičních obyčejových projevů spjatých s rodinným životem reemigrantských skupin lze vysledovat podle Navrátilové tři vývojová stadia.

V prvních letech po osídlení byl přenesený soubor tradičních obyčejů zachován prakticky v nezměněné podobě. Křtiny, svatby a pohřby byly příležitostí k setkání (ex)vojvodovanů. Účast jedince na rodinném rituálu byla nepopiratelným důkazem toho, že je skupinou přijímaný, a že do ní náleží.

Zhruba od počátku šedesátých let 20. století jsou obyčejové tradice postupně oslabovány. K rozpadu tradičního systému rodinné obřadnosti dochází až kolem poloviny sedmdesátých let, kdy dospívá druhá generace vojvodovských reemigrantů – narozená v Československu. Tato událost patří k nejdůležitějším faktorům, které působí na změny v rodinné obřadnosti. K tomu přispívá i ovládnutí češtiny jako přirozeného komunikačního prostředku. V tomto druhém stadiu vývoje dochází k největším obsahovým i formálním proměnám obyčejů.

V třetí etapě, zahrnující konec sedmdesátých a počátek osmdesátých let, nabývá vztah k vlastním kulturním tradicím nový rozměr. V jeho základu se odráží vyšší životní úroveň a vzdělanost potomků vojvodovských reemigrantů a samozřejmě také vysoký stupeň integrovanosti do majoritní společnosti v ČSR. Generace vyrostlá v pohraničí již nepociťuje potřebu posilovat skupinovou sounáležitost, a tím i jakousi „imunitu“ vůči českému okolí, se kterým již splynula.⁸⁹

5.8 Integrace obyvatel z Vojvodova

⁸⁸ cit. Barbora Čížková

⁸⁹ NAVRÁTILOVÁ, A. Obřady životního cyklu u reemigrantských skupin v českém a moravském pohraničí. In *Lidé města 11*, Praha: Institut základů vzdělanosti Univerzity Karlovy, 1996, str. 122 – 125.

Vaculík ve svých studiích přijetí bulharských Čechů a Slováků popisuje jako srdečné, i když řada odlišností ve způsobu života je zpočátku odlišovala od ostatních novoosídlenců.⁹⁰ Záleží samozřejmě na zkušenostech jedinců. Některé zkušenosti se rozhodně jako srdečné nejeví. U rozdílných názorů se narazí i u bývalých obyvatel Vojvodova. „*Tam děti byli dostěhovaní rodiče a voni na ní házeli, tam naproti přes silnici, voni na ní házeli.. Ta se naplakala.*“⁹¹

„*Problému sme neměli z uradi vsecky bili k nám vldni a mají nás radi do dneška. říkaji nám češi z Bulharska. a vůbec nedělaji žádní rozdili vubec v ničom mnozí si berou od nás recepti a radí.*“⁹²

Záleží ale také na obci, ve které byli vojvodovští reemigranti usídleni. Např. v Novém Přerově se o problémech s přijetím českých obyvatel mluvit moc nedá. „*S místními obyvateli jsme problémy neměli. Jednak jich bylo málo (my, reemigranti jsme tvořili 90 % obyvatelstva) a někteří z nich byli také dosídlenci.*“⁹³

U reemigrantů usídlených ve vesnickém prostředí se proces asimilace v průběhu první generace zdržel, zatímco ve městech zcela zákonitě poměrně rychle podléhali akulturaci a asimilačnímu tlaku.⁹⁴

Vědomí společného původu a skupinové sounáležitost se v těchto podmínkách stalo důležitým prostředkem překonání pocitů nejistoty v cizím prostředí. Pevné zázemí přitom poskytovala rodina, uvnitř které se odehrávalo předávání kulturních hodnot, postojů a návyků, etiky, náboženství, různých zkušeností a poznatků.⁹⁵

Hlavním důvodem jejich asimilace bylo násilné rozptýlení jednotné vesnické komunity do několika vesnic daného regionu, namísto obce jediné, jak jim bylo přislíbeno. Jednalo se v zásadě o zradu – tento krok byl ze strany státu předem naplánován a měl za cíl záměrné oslabení jednoty vojvodovského společenství, které bylo známé jako velice religiózní. Úřady se po právu obávaly protiintegračního efektu ve vztahu k české majoritě.⁹⁶

⁹⁰ VACULÍK, J. *Poválečná reemigrace a usídlování zahraničních krajanů*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, str. 126

⁹¹ cit. Barbora Čížková

⁹² cit. Sofie Dvorská

⁹³ cit. Alois Filip

⁹⁴ NEŠPOR, Z. *Reemigranti a sociálně sdílené hodnoty*. Praha: SoÚ AV ČR, 2002, str. 39 – 40.

⁹⁵ NAVRÁTILOVÁ, A. *Obřady životního cyklu u reemigrantských skupin v českém a moravském pohraničí*. In *Lidé města 11*, Praha: Institut základů vzdělanosti Univerzity Karlovy, 1996, str. 115.

⁹⁶ JAKOUBEK, M.; PENČEV, V. *Vojvodovské dublety*. Nепublikovaný rkp., 2009, str. 8.

Fakt, že ve své vlasti, do níž byli státem pozváni, nejsou vítáni a navíc, že jsou v Čechách nazýváni Bulhary, nesli (ex)vojvodované velice těžko. *“To když sme sem přijeli do vesnice, tak to nám říkali Bulhaři. Tak nám to vostalo.”*⁹⁷ V Bulharsku jim nikdo neřekl jinak než Češi a v Čechách jsou pro autochtonní obyvatelstvo Bulhary. Tyto faktory nepochybně přispívaly ke vzniku zvláštní identity vojvodovanů, která – ač její významnou součástí bylo vědomí vlastního češství – je současně vydělovala od zbytku české populace. Za těchto okolností je přirozené, že se začali většinou izolovat a omezovat své kontakty na příslušníky vlastní skupiny, s nimiž si rozuměli a se kterými je spojovaly srdečné vzpomínky na bývalou domovinu.⁹⁸

Bulharští Češi se od zbytku populace výrazně odlišovali v celé řadě ohledů, ať již co se týče světonázoru (hlavní příčinou byla jejich evangelická víra jako pilíř života většiny vojvodovanů), jakož i etnografickými prvky, jako byl jazyk, oděv, zvyky apod. Především na počátku pak nechyběly ani odmítavé reakce místních obyvatel: „Nebylo to ze začátku nijak přátelský. Moc to nějak nehrálo. Někteří třeba řekli: „*Co tady chcou ti přivandrovalci?*“ a slyšet byla i slova ještě silnější: „*Ty svině bulharský, ty nám přišly sem to vzít...*“⁹⁹

Zpočátku šlo u reemigrantů sledovat také snahy o přenesení dosavadního způsobu života do nového prostředí - buď ve způsobu hospodaření, norem chování v rodině, náboženského chování apod.¹⁰⁰

Navazování kontaktů mezi členy vojvodovské komunity a ostatním obyvatelstvem bylo velmi pomalé. Toto oboustranné protiasimilační naladění zůstalo charakteristickým rysem první generace reemigrantů. Zatímco jejich děti byly, do značné míry prostřednictvím školní výchovy a vlivem vynucené socializace, z velké míry úspěšně integrovány do české společnosti.¹⁰¹

Situaci (ex)vojvodovanů výstižně popisuje Heroldová:

⁹⁷ cit. Barbora Čížková

⁹⁸ NAVRÁTILOVÁ, A. Obřady životního cyklu u reemigrantských skupin v českém a moravském pohraničí. In *Lidé města 11*, Praha: Institut základů vzdělanosti Univerzity Karlovy, 1996, str. 115.

⁹⁹ B. Skaláková cit. dle Šrámková, M. Vzpomínkové vyprávění jako pramen poznání života v pohraničí, *Český lid* 70, 3, 1983, str. 160, In JAKOUBEK, M.; PENČEV, V. *Vojvodovské dublety*. Nevydaný rkp., 2009, str. 8.

¹⁰⁰ ROBEK, A. K některým základním problémům etnických procesů v českém pohraničí. In *Materiály k problematice novoosídleného pohraničí*. sv. 2. Praha: ÚEF ČSAV, 1982, str. 4.

¹⁰¹ NEŠPOR, Z. *Reemigranti a sociálně sdílené hodnoty*. Praha: SoÚ AV ČR, 2002, str. 39 – 40.

„Stejně jako v Bulharsku to byl právě náboženský život, který z (ex)vojvodovanů vytvářel i v jejich nové vlasti „samostatnou skupinu, která neusilovala o splynutí, ale snažila se své odlišnosti udržet“¹⁰², skupinu, která „stojí bokem veškerého všeho dění ... a nezúčastňuje se nijak veřejného života. Vedle návštěv bohoslužeb a účasti na ostatních aktivitách sboru spolu členové daného společenství udržují celou řadu dalších kontaktů. Slaví společně církevní a kalendářní svátky a především – setkávají se při významných rodinných událostech. Nejdůležitější pozici pak mezi nimi zaujímají pohřby, kdy účast na nich je v zásadě povinná. Normy společenského chování, které si vytvořili v bývalém prostředí a jež poznamenaly jejich duchovní kulturu, vytvořily z bulharských Čechů i po reemigraci zvláštní skupinu, která neusilovala o integraci s ostatním obyvatelstvem, ale snažila se udržet si izolaci jako ve Vojvodovu a předtím ve Sv. Heleně.“¹⁰³

5.8.1 Zaměstnání

Díky své pracovitosti a snaze vyniknout překonali bulharští reemigranti brzy obtíže vyplývající například z nezvyku kolektivní práce nebo celoročního zaměstnání žen. Jejich pracovní morálka byla velmi dobrá, dvojnásobně až trojnásobně překračovali pracovní normy. Šířili také odborné znalosti v pěstování vinné révy, zeleniny, tabáku, papriky apod. Zvlášť rychle probíhala asimilace mladé generace reemigrantů z Bulharska.¹⁰⁴

Jejich pracovitost byla brána pozitivně např. vedoucími pracovníky JZD. „A jako vedoucí nás měli rádi, vedoucí. Já si nevím, že by mě někdo... kritizoval. Byli sme vyznamenávaný za komunistů. Jako nejlepší pracovnice sem taky byla vyznamenaná.“¹⁰⁵

¹⁰² HEROLDOVÁ, I. Adaptační a akulturace reemigrantů z Jugoslávie a Bulharska v jihomoravském pohraničí, In *VI. Mikulovské sympozium: Osvobození a nové osídlení jižní Moravy*, Mikulov: Tisková, ediční a propagační služba místního hospodářství, 1975, str. 201, In. JAKOUBEK, M. - PENČEV, V. *Vojvodovské dublety*. Nепublikovaný rkp., 2009, str. 9.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ VACULÍK, J. *Poválečná reemigrace a usídlování zahraničních krajanů*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, str. 126

¹⁰⁵ cit. Barbora Čížková

Existovaly ale také negativní názory a to převážně spolupracovníků: *“Ty, co s náma pracovali, tak nám nadávali do Bulharů, že hodně pracujeme, že hodně dřeme, že musejí krz nás víc makat. Ale my sme na to nekoukali.”*¹⁰⁶

5.8.2 Jazyk

Dalším znakem odlišnosti byl i jazyk. I když totiž reemigranti ve svém bývalém domově navštěvovali českou školu a uměli tedy dobře česky, v okamžiku, kdy přišli do styku s autochtony a jinými osídlenci, používali v řeči nadbytek bulharských výrazů a v jejich řeči se projevil cizí přízvuk.¹⁰⁷

*“Říkali, že to hodně poznávali. Dialekt. Ale i sme měli kdejaký názvy. My sme v tom Bulharsku pochytili, v Helena, německý nějaký slova. Vím, že maminka si šla koupit známky. – A dejte mi marky, povídá. Bulhaři říkali marky a my sme tomu tam taky říkali marky, i když sme byli Češi. A tady – Co to je paní? Nevědělo se tak hodně věcí. Hlavně starý, my už sme to pochytili mladý rychlejc.”*¹⁰⁸

*„Mluvili sme čistě česky spíše Prašky hele posliš každí zdejší moravak poznal a do dneška viste od Prahy že. Bulharsky umime dobře máme vichoděnou školu. i v Bulharsku nigdo nemluvil Bulharsky jenom česky. leda že bi sme mluvili z Bulharem tak bulharsky spíš ti kteří bydleli par rodin Bulharu mluvili snama česky.”*¹⁰⁹

*„Naše čeština byla sice dobrá, ale nesli jsme si přízvuk z kraje odkud pocházeli naši dávní předci a to z Kolína a Pardubic. Potíže jsme měli hlavně s gramatikou, zvláště starší. Přeci jen pár hodin týdně výuky češtiny nestačilo. Také se najde výraz z bulharštiny, který jsme často používali. Ted' už samozřejmě pomálu. Kolikrát se mně ptají, odkud jsem, že mám stále český přízvuk.”*¹¹⁰

¹⁰⁶ cit. Barbora Čížková

¹⁰⁷ HOŠKOVÁ, M. Poznatky z výzkumu vybraných novoosídlených obcí šumperského okresu. In *Materiály k problematice novoosídlenického pohraničí*. sv. 3. Praha: ÚEF ČSAV, 1982, str. 158.

¹⁰⁸ cit. Barbora Čížková. pasportizační údaje na s.

¹⁰⁹ cit. Sofie Dvorská

¹¹⁰ cit. Alois Filip

5.8.3 Rodinné obřadnosti

Svatba jako stěžejní rodinná obřadnost se v průběhu asimilace obyvatel také přizpůsobila svému novému prostředí. *“Svatby se po příchodu do Československa konaly po zdejšímu způsobu. Obřad na radnici i v kostele a potom hostina doma.”*¹¹¹

*“Rozdíl den a noc – pohřby ne, pohřby byly stejný jako v Bulharsku. Ale svatby jinak. Tam sme dělali dočista jinak svatby. Tam nebylo takový za jedno, to muselo bejt nejdřív... námluvy. Tady ne, tady přídou a ani vám nechtějí ruku... Většinou se ani nezeptají o ruku dcéry. A tam, tam bylo, když chtěl holku... si to usnesli kdy, tak přišel se ten ženich zeptat rodičů, esi může přijít na zasnuby, na námluvy.”*¹¹² (pokračování viz. příloha č. 8)

Na druhou stranu pohřební obřad si po dlouhou dobu zachovával svoji podobu ještě z vojvodovského prostředí. *“Pohřby se až do nedávné doby trochu odlišovaly. Rozloučení nejprve probíhalo u domu smutku a to tak, že nejdříve měl kazatel kázání a potom sbor věřících zazpíval několik církevních písní, které měly ve Vojvodovu velkou tradici. Toto se opakovalo i na hřbitově při ukládání rakve do hrobu. V poslední době se tyto pohřby vyskytují sporadicky. Nyní už převládají kremace nebo rozloučení v obřadní síni a následné odvezení rakve do krematoria.”*¹¹³

Trend vojvodovských reemigrantů byl zejména v první fázi adaptace ve vyhledávání partnerů endogamní, tedy zvyšoval jen příbuzenskost a sousedskost v rámci reemigrantské skupiny. To ale šlo opravdu jen u pár mladých jedinců z Vojvodova. Další generace si své protějšky hledaly již normálně mezi Čechy. *“Už se tady hodně míchali. Tady si brali už hodně cizí. Dyk obě moje dcery mají oba cizí. Ale někdo si vzal svoje, ale málo. To už sme se míchali tady. Tam v Bulharsku, tam ne, tam sme se nechtěli míchat.”*¹¹⁴

5.8.4 Jídlo

¹¹¹ cit. Anna Svobodová

¹¹² cit. Barbora Čížková

¹¹³ cit. Anna Svobodová

¹¹⁴ cit. Barbora Čížková

Na bulharská jídla nedají dopustit reemigranti a dokonce ani jejich potomci do dnešního dne. Jsou v oblibě u celé rodiny i po celém okolí. Ovlivnění bulharským jídlem v těchto rodinách je značně patrné.

“Rodiče vařili bulharská jídla a některá vařím i já dosud. Například fazole, různé zeleninové polévky - čorba,¹¹⁵ sarma,¹¹⁶ různé placky, štrůdl, lečo, zeleninové saláty, lutika,¹¹⁷ řopalo,¹¹⁸ opékané lilky a papriku.”¹¹⁹

“Všetky sme zvyklí na bulharský jídla. Čorby... Aj ty naši zeťové, všetky.. Velice, velice rádi naše jídla. A syn uvaří a mně přinese - zelnou polívku, čorbu uvaří, guláš udělá. Všetko bulharský. A pálivý. Vomáčení – gulášek, maso a takový, abysme si to s chlebem.. bez brambor. To je omáčení.”¹²⁰

„Ve vojvodově sme vařili Česky čistě i buchtí, cukrovi a jídla ale také sme vařili i čistě Bulharsky. dneska gdiš přide k nám negdo na navštěvu tak prosejí uvař něco Bulharského pikantního. umím všetky bulharsky jídla a mockrat je vařím i dnes. zeťové a cerý móji radí bulharskou kuchyňí. a gdiš máme z Bulharska návštevu im vařím česky. naše prarodiče vařili jen česky a mluvili jen česky.”¹²¹

„Tak jako všude, i my máme svá oblíbená jídla, která jsou poznamenána balkánským vlivem. Hodně kořeněná, hlavně pálivou paprikou a čubricí, což je směs koření s převládajícím podílem saturejky. Jen namátkou vyberu sarmy, mamaligu (hustá kaše z kukuřičné mouky), všeobecně různá jídla z mletého masa (kjufte, kebabče, plněné papriky aj.). Snad v největší oblibě bylo u nás skopové maso na všechny způsoby.”¹²²

5.8.5 Náboženství

Náboženství (ex)vojvodovanů pro ně bylo důležitým sebevymezením vůči okolnímu českému obyvatelstvu. Nebylo snad dospělého reemigranta, který by nebyl

¹¹⁵ Fazolková polévka.

¹¹⁶ Mleté maso (různé druhy často smíchané) v naloženém, nakvašeném zelném listu.

¹¹⁷ Kořeněná rozmixovaná směs zeleniny (nejčastěji rajčata, paprika, cuketa) podobná leču.

¹¹⁸ Jinak nazývané jako klcaná lutika (klcání = rozmačkání dřevěnou paličkou). Je to jakási lutika (lečo) za studena. – cit. Anna Svobodová

¹¹⁹ cit. Anna Svobodová

¹²⁰ cit. Barbora Čížková

¹²¹ cit. Sofie Dvorská

¹²² cit. Alois Filip

věřící – ať metodista či baptista. Následující generace se pak mohly rozhodnout, zda víru svých rodičů přijmou, či ne. Jak je ale vidět z výpovědí respondentů, již 2. generace nemá velký zájem, touhu či jiné pohnutky k následování víry svých rodičů a předků.

„Rodiče byli metodisté. Já i bratr jsme bez vyznání.“¹²³

„My sme byli metodisti. Já jsem byla baptistka, moje rodina. Ale pak sem přivdala, tak sem k němu do kostela. A moje holky taky, tak sem chodíme.“¹²⁴

Region Mikulovsko dříve metodisty ani baptisty nijak výrazně nezaznamenal. Příchodem věřících z Vojvodova se tedy musela vyřešit absence metodistických a baptistických kostelů. *„V Drnholci sme kostel měli. Nejdříve sme zažádali, na zámku nám dali pokoj jeden. Tam sme chodili. A potom sme si sami koupili starej baráček a na svoje náklady sme si jí, to... vybudovali a teď se to prodalo za dvě stě dvacet tisíc. V Drnholci byl velkej, jenomže tam sme byly tolik rodin, všechny sou mrtvý. A ty děti se voženily a sou pryč. V Drnholci už není, tam je moje céra, sestřenice jedna moje tam je, brácha tam je. Tak to museli prodat, protože tam vod loňska není žádněj. A ještě mají kostelíček v Přerově, tak tam céra z Drnholce choděj. A jinak ve Valtici je velkej shromáždění, tam choděj hodně lidí, takže tam. Von tam je i kazatel a sem dojíždí. A tady máme kostel koupenej. Je to továrna, už se to předělává.“¹²⁵*

„Baptisti v Drnholci neměli. (kostel – pozn. autorky) Chodili do Přerova. Tam není ani žádněj baptista. To nebylo. Tam ten kostelíček ještě je, ale taky už je jich tam málo. Málo lidí. Ty starý pomřeli a ty mladý se povdali a ty co tam sou, tak vzali jinej život, trend tohoto světa. Nechtějí.“¹²⁶

„Stale sme vjeřící a sme metodiste Evangelicí. mamé zde shromaždení i kazatele děkujeme Bohu zato. Potomci sou všecky křtěni v kostele ale teď nemaji tak velkou touhu jako sme měli mi na Vojvodově. to bi mi maminka dala abisme 2 deně nešli do kostela jako dětý do nedělní školí, většinou rano a odpoledně.“¹²⁷

O názoru, že ve Vojvodovu se církve nedělily a obyvatelé byli jednotní, jsem slyšela poprvé až od pana Filipa. V dosavadní literatuře jsou vždy rozdělováni na

¹²³ cit. Anna Svobodová

¹²⁴ cit. Barbora Čížková

¹²⁵ cit. Barbora Čížková

¹²⁶ cit. Barbora Čížková

¹²⁷ cit. Sofie Dvorská

darbisty a metodisty, kteří měli i své vlastní kostely. Je ale pravdou, že darbistická odnož církve u nás neexistovala, tudíž se přidali pod církev baptistickou.

„Za pobytu v Bulharsku jsme se jako církev nedělili. Byli jsme prostě evangelíci. Problém nastal až tady v republice, když naši věřící požádali úřady o přidělení některého domu vhodného k bohoslužbám. Dostali jsme starou hospodu a ta byla upravena svépomocí. Stav budovy se rychle horšil a tak se věřící rozhodli postavit kostelík jako novostavbu. V té době už byli věřící rozděleni na Darbisty a Metodisty. Ve vztahu k úřadům byli akceptováni Metodisté, protože měli určitou hierarchii a kazatele, s kterými bylo možno konkrétně jednat. Tak se stalo, že nový kostel byl zaknihován právě na Metodisty, a ti to později (1955-56) použili jako důvod k rozchodu obou církví. Tyto vystrnaděné přijali pod své křídla brněnští Babtisté, kteří byli uznanou církví a měli kazatele. Zaštitili koupi a přestavbu další budovy, která funguje dodnes pod názvem Křesťanské sbory Nový Přerov.“¹²⁸

5.8.6 Asimilace

Od doby, kdy proběhla reemigrace, do dneška uběhlo už téměř 60 let. Nedá se tedy mluvit pouze o jedné generaci (ex)vojvodovských Čechů, ale i dalších dvou - tří generacích jejich potomků. Jak bylo zjištěno díky odpovědím, potomci reemigrantů z Vojvodova jsou již zcela adaptováni do společnosti a ničím se od české společnosti v pohraničí neliší. *“Já ani moje generace¹²⁹ žádné problémy neměla, protože jsme chodili do školy v ČSR a v drtivé většině všichni vystudovali střední, vysokou školu nebo se vyučili nějakému řemeslu. Žádné rozdíly už dávno neexistují, smísili jsme se s českým obyvatelstvem. Jen v tom jsou Vojvodovčani jiní, že jsou víc srdeční, pohostinní a velmi, velmi pracovití, houževnatí a cílevědomí.“¹³⁰*

Někteří z mladší generace zájem o problematiku svých předků mají, někteří se nezajímají. Záleží jedinec od jedince. *“Moji mladý se ptají – Babi, jak to bylo to a to. To se zajímají.“¹³¹*

¹²⁸ cit. Alois Filip

¹²⁹ Paní Anna Svobodová patří k 2. generaci – bylo jí 8 měsíců, když se její rodiče rozhodli k reemigraci do ČSR.

¹³⁰ cit. Anna Svobodová

¹³¹ cit. Barbora Čížková

6 ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo odpovědět na výzkumné otázky, které byly položeny již na začátku psaní této studie.

Co vedlo obyvatele bulharské vesničky Vojvodovo po druhé světové válce k odchodu zpět do Československa? Různé literární prameny uvádějí odlišné důvody k odchodu českých krajanů ze zahraničí do Československa. Některé jsou ale stejné pro všechny komunity Čechů z rozdílných zemí. Tou nejčastěji uváděnou příčinou je bezpochyby vlastenecké cítění, které se po skončení 2. světové války vůči Československu objevilo. To se týká i českého obyvatelstva ve Vojvodovu, které žilo stále myšlenkou vrátit se jednou do vlasti, až bude vhodná příležitost. Tato příčina ale byla druhotného rázu. Prvním hlavním důvodem byl nedostatek půdy ve Vojvodovu. Vesnice nebyla nikdy příliš velká a její rozloha pro čím dál větší počet obyvatel nestačila. Zadruhé se jednalo o přílišnou těsnost české komunity. Čeští obyvatelé Vojvodova byli mezi sebou již značně protkáni příbuzenskými vazbami. Vzít si český protějšek, aby nedošlo ke genetickému ohrožení, bylo čím dál těžší. S bulharskými spoluobčany se většina mísit nechtěla, protože Češi byli hrdí na svůj původ a nechtěli se svého češství vzdát. Třetí příčinou pak byl „útěk“ před kolektivizací zemědělství. S tímto procesem se v Bulharsku začalo již v roce 1945 a tehdejší stav u nás nenaznačoval, že by mělo dojít k podobnému průběhu. Půdu, kterou zde zanechali první reemigranti (1948), si hned zabrali Bulhaři – komunisti, kteří by „vládli“ českým obyvatelům v JZD, protože z Čechů nebyl ani jeden komunist. Tato myšlenka se českým krajanům ani trochu nelíbila. Záleželo na jedincích, který důvod byl určující k odchodu, ale jisté je, že v důsledku těchto tří příčin ve Vojvodovu zůstalo pouze pár českých (často smíšených) rodin.

Brali starousedlíci reemigranty z Vojvodova jako Čechy či jako Bulhary? Vojvodované do Československa přijeli s vědomím, že jsou Češi – v Bulharsku jim jinak neřekli. Ale zde, v jejich původní vlasti, se karta obrátila a nikdo jim neřekl jinak než Bulhaři. Do dnešní doby je ta nejstarší přeživší generace označována jako Češi z Bulharska.

Odlišovali se reemigranti svou náboženskou vírou? Jejich základním odlišujícím znakem bylo právě náboženství. Přinesli si s sebou ze své vojvodovské komunity víru, která byla i zde, v ČSR, jejich hlavním pilířem života. Jejich náboženská sounáležitost je smelovala jako skupinu dohromady i přes roztroušenost ve třinácti obcích. Mladší generace v pokračování víry svých rodičů povětšinou nepokračují a počet metodistů a baptistů klesá. V České republice, která je často označována za jeden z nejvíce ateistických států na světě, se tomu ani nemůžeme divit.

Lišily se rodinné obřadnosti (ex)vojvodovanů? Odlišnost reemigrantů z Vojvodova se neprojevovala pouze z hlediska náboženství, ale také jejich rodinnými obřadnostmi. Pohřby si svou vojvodovskou podobu uchovaly až do nedávné doby. Byla na nich opět patrná velká víra reemigrantů, pohřbů se zúčastňoval kazatel a zpívaly se také církevní písně. To se opakovalo jak u domu smutku, tak při ukládání rakve do země. Ve Vojvodovu museli budoucí ženich a nevěsta podstoupit proces námluv, který byl brán velmi vážně a byl bohatě slaven. Svatby svoji tradici v Československu ztratily a konaly se jako všude jinde.

Byl český jazyk, který používali reemigranti z Vojvodova, odlišný od toho v moravském pohraničí, kde se usadili? U reemigrantů z jiných zemí měl český jazyk jiráskovskou podobu. Z mých závěrů ale tato skutečnost nevyplývá. Jejich podoba českého jazyka byla jiná pouze v přízvuku a používáním několika bulharských a německých výrazů. Ještě dnes je při mluvě reemigrantů první generace patrné, že nejsou pravými Moravany. Ve Vojvodovu mezi sebou jinak než česky nemluvili a těch několika bulharských a německých výrazů, které používali, se brzo zbavili.

Jaká jídla vařili po reemigraci? Ve Vojvodovu Češi rádi vařili česká jídla. V Čechách na druhou stranu rádi uvaří bulharské pokrmy. Na prostřeně tabuli pro jejich hosty či jejich rodiny najdete spoustu bulharských pálivých jídel.

Existují dodnes rozdíly mezi reemigranty (a jejich potomky) a původními obyvateli? Integrace (ex)vojvodovanů do českého pohraničí se každopádně lišila v rámci generací. První generace reemigrantů se nikdy své bulharské minulosti nezbavila – ať je to víra metodistická či baptistická přinesená z Vojvodova, nebo český jazyk, který se hlavně přízvukem ještě doteď liší od typické mluvy Moravanů. Další následující generace, tedy potomci reemigrantů, ať narození ještě v Bulharsku (myšleno děti, kteří během reemigrace byly předškolního věku), nebo již v ČSR, se začleněním

do české společnosti neměly problémy. V dnešní době se ničím neliší od původních českých obyvatel. V čem se do dneška bývalí obyvatelé Vojvodova od českého obyvatelstva odlišují, je rozhodně jejich vstřícnost, pohostinnost, vitalita a srdečnost, kterou jsem osobně poznala.

7 RESPONDENTI – pasportizační údaje

Alois Filip, narozen 1920 ve Vojvodovu, při reemigraci 29 let (1. generace reemigrantů), vzdělání - povinná školní docházka (7 tříd), zaměstnání – v zemědělství (státní statek – později pozice četaře,¹³² vinohrady);

Anna Svobodová, narozená 1949 ve Vojvodovu, při reemigraci 8 měsíců (2. generace reemigrantů), vzdělání - středoškolské, zaměstnání – finanční odbor MěÚ, nyní důchodkyně;

Barbora Čížková, narozená 1921 ve Vojvodovu, při reemigraci 28 let (1. generace reemigrantů), vzdělání – povinná školní docházka (7 tříd), zaměstnání – v ČSR na státním statku, na vinici (zemědělství), ve školní jídelně, nyní důchodkyně;

Sofie Dvorská, narozená 1932 ve Vojvodovu, při reemigraci 18 let (1. generace reemigrantů), vzdělání – povinná školní docházka (7 tříd), zaměstnání – v ČSR na vinici, ve stáčírně vín, nyní důchodkyně, působí jako tlumočnice bulharštiny na celnici.

¹³² Vyšší pozice na státním statku – rozdělování práce, docházka, vedení výkazů práce atd.

8 POUŽITÁ LITERATURA

- AMORT, Č. a kol. *Dějiny československo-bulharských vztahů*. Praha: Academia, 1980.
- AUERHAN, J. *Čechoslováci v Jugoslávii, v Rumunsku, v Maďarsku a v Bulharsku*. Praha: Družstevní podniky Melantrich, 1921.
- ČAPKA, F., SLEZÁK, L., VACULÍK, J. *Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2005.
- Český statistický úřad [online]. 2010 [cit. 2010-03-20]. Sčítání lidu, domů a bytů. Dostupné z WWW:
<[http://www.czso.cz/sldb/sldb.nsf/i/E0CECCA89A7D47B0C1256E6600357B5D/\\$File/tab2_50.xls](http://www.czso.cz/sldb/sldb.nsf/i/E0CECCA89A7D47B0C1256E6600357B5D/$File/tab2_50.xls)>.
- Český statistický úřad [online]. 2010 [cit. 2010-03-20]. Sčítání lidu, domů a bytů. Dostupné z WWW:
<[http://www.czso.cz/sldb/sldb.nsf/i/F8FE8DEFFA074BA0C1256E66003D67C1/\\$File/tab9_50.pdf](http://www.czso.cz/sldb/sldb.nsf/i/F8FE8DEFFA074BA0C1256E66003D67C1/$File/tab9_50.pdf)>.
- Český statistický úřad [online]. 2010 [cit. 2010-03-20]. Sčítání lidu, domů a bytů. Dostupné z WWW:
<http://www.czso.cz/sldb/sldb.nsf/i/graf_1_reemigranti_podle_statu_ze_ktereho_se_pristehovali>.
- Český statistický úřad [online]. 2010 [cit. 2010-03-20]. Sčítání lidu, domů a bytů. Dostupné z WWW:
<http://www.czso.cz/sldb/sldb.nsf/i/graf_2_reemigranti_podle_roku_pristehovani_a_podle_statu_ze_ktereho_se_pristehovali>.
- FOLPRECHT, J. *Československé školské obce v evropském zahraničí*. Praha: Čs. ústav zahraniční, 1937.
- HEROLDOVÁ, I. Reemigrace zahraničních Čechů a Slováků po 2. světové válce. In *Češi v cizině*. Praha: ÚEF ČSAV, 1986.
- HEROLDOVÁ, I. Vystěhovalectví do jihovýchodní Evropy. *Češi v cizině* [online]. 1996, 9, [cit. 2009-11-23]. Dostupný z www:

<http://vojvodovo.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=83:vystehovalectvi-do-jihovychodni-evropy&catid=46:cesi-v-bulharsku>.

HOŠKOVÁ, M. Poznatky z výzkumu vybraných novoosídlených obcí šumperského okresu. In *Materiály k problematice novoosídleného pohraničí*. sv. 3. Praha: ÚEF ČSAV, 1982.

JAKOUBEK, M. *Materiály k nejstarším dějinám Vojvodova, české obce v severozápadním Bulharsku*. Nepublikovaný rkp., 2008.

JAKOUBEK, M., PENČEV, V. *Vojvodovské dublety*. Nepublikovaný rkp., 2009.

KOKAISL, P. a kol. *Krajané: Po stopách Čechů ve východní Evropě*. Praha: Za hranice – Společnost pro rozvojovou spolupráci při Provozně ekonomické fakultě ČZU v Praze, o.s., 2009.

KOŘALKA, J., KOŘALKOVÁ, K. Základní tendence českého vystěhovalectví a české reemigrace do počátku dvacátých let 20. století. In *Češi v cizině 7*, Praha: ÚEF ČSAV.

LENK, L. *Reemigrace bulharských Čechů do Československa po druhé světové válce.: Případová studie jedné skupiny*. Plzeň, 2008. 107 s. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni.

LUDVÍKOVÁ, M. Reemigranti na západním Mikulovsku. In *Materiály k problematice novoosídleného pohraničí*. sv. 3. Praha: ÚEF ČSAV, 1982.

NAVRÁTILOVÁ, A. Obřady životního cyklu u reemigrantských skupin v českém a moravském pohraničí. In *Lidé města 11*, Praha: Institut základů vzdělanosti Univerzity Karlovy, 1996.

NECOV, N. P. *Dějiny Vojvodova: Vesnice Čechů a Slováků v Bulharsku*. Radnice: Občanské sdružení Vojvodovo, 2006.

NEŠPOR, Z. *Reemigranti a sociálně sdílené hodnoty*. Praha: SoÚ AV ČR, 2002.

NEŠPOR, Z., HORNOFOVÁ, M., JAKOUBEK, M. Čeští nekatolíci v rumunském Banátu a v Bulharsku. Část čtvrtá – Religiozita reemigrantů. Závěry. In *Lidé města*, 8/2002.

ROBEK, A. K některým základním problémům etnických procesů v českém pohraničí. In *Materiály k problematice novoosídleného pohraničí*. sv. 2. Praha: ÚEF ČSAV, 1982.

ŠRÁMKOVÁ, M. Adaptace Čechů z Bulharska v jihomoravském pohraničí. In *Studia balkanica bohemo-slovaca III*, Brno: Univerzita J. E. Purkyně v Brně, 1987.

URBAN, R. *Čechoslováci v Rumunsku*. Bukurešť: Šmíd a spol., 1930.

VACULÍK, J. *Češi v cizině – emigrace a návrat do vlasti*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002.

VACULÍK, J. *Poválečná reemigrace a usídlování zahraničních krajanů*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002.

VACULÍK, J. Poválečná reemigrace balkánských Čechů. In *Studia balkanica bohemoslovaca IV*, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1995.

VACULÍK, J. *Začleňování reemigrantů do hospodářského života v letech 1945 – 1950*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2001.

9 PŘÍLOHY

9.1 Textové přílohy

9.1.1 Usnesení vlády ze dne 31. července 1945 o reemigraci¹³³

Československá vláda, jsouc si vědoma národohospodářské a sociální důležitosti repatriace Čechů a Slováků z Francie, dává všem, kteří mají v úmyslu vrátit se do osvobozené Československé republiky, závazný slib, že

- 1) všechny jimi nabyté nároky na zaopatřovací platy jakéhokoliv druhu, vyplývající ze sociálního pojištění, jim budou zachovány, po případě závazky z nich převedeny na tuzemské nositele pojištění;
- 2) osobám sociálně potřebným budou všechny výlohy spojené s repatriací, a to osobní i věcné, hrazeny ze státních prostředků;
- 3) československá vláda vykoná vše, aby mezi Československem a Francií došlo k uzavření dohody o likvidaci a transferu majetku repatriantů;
- 4) po návratu repatriantů do Československa provedou příslušné orgány zařazení všech repatriantů do hospodářského a výrobního procesu podle jejich odborných znalostí a povolání, přičemž jim poskytnou veškerou pomoc při usazení;
- 5) při zařazení do výrobního a hospodářského procesu budou repatrianti podle svých odborných znalostí a povolání postaveni na roveň domácím zaměstnancům.

Budou-li se Češi a Slováci chtít navrátit do Československé republiky i z jiných států, prohlašuje československá vláda, že jejich repatriace bude provedena za stejných podmínek, jak byly výše stanoveny.

Provedou všichni členové vlády.

NA Praha, f. MPSP, 1941-1951, k. 268.

¹³³ ČAPKA, F., SLEZÁK L., VACULÍK, J. *Nové osídlení pohraničí českých zemí pod druhé světové válce*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2005, str. 309.

9.1.2 Dopis krajanů z Bulharska sdružených u Československého národního domu T. G. Masaryka ve Vojvodově ministru zahraničních věcí Janu Masarykovi s prosbou o přesídlení „československé menšiny“ do Československa.¹³⁴

1945, 10. září, Vojvodovo

Opis

Vážený p. ministře!

Po dlouhé době našich národních útrap obracíme se k Vám, p. ministře, z našeho Vám dobře známého Vojvodova v Bulharsku, s naším blahopřáním i prosbou.

Prostřednictvím Vás, p. ministře, přejeme našemu nově osvobozenému Československému národu a jeho vládě v nově započatém životě mnoho zdaru a Božího požehnání.

Nechť splní se proroctví našeho národního velikána Jana Amose Komenského:

Věřím, ó národe český,
že po době útrap a běd,
vláda lidu tvého
se vrátí zpět,
do rukou tvých.

Věříme, kdy věc stala se skutkem, že nebude zapomenuto nás, hrstky Vojvodčanů, toužících vrátiti se do své vlasti. Proto prosíme, p. ministře.

Tlumočte osobně vládě československé, že žije v Bulharsku ryze československá menšina, která prosí, aby při rozdělování konfiskované pudy nebylo opominuto i nás. Prosíme za přesídlení do kraje hospodářského, poněkud kvalitou rovnajícího se pudy, kde žijeme zde v Bulharsku. Jelikož jsme většinou rolníci, dáváme přednost kraji hospodářskému.

Dekujeme Všemohoucímu, že ve Vás, průkopníku nové svobody pro národ československý, i nás zde v Bulharsku, nacházíme přímluvce na patřičných místech za naše prosby.

¹³⁴ LENK, L. *Reemigrace bulharských Čechů do Československa po druhé světové válce.: Případová studie jedné skupiny*. Plzeň, 2008. 107 s. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. str. 82.

10. září 1945

[Deset nečitelných podpisů]

SÚA, f. ÚPV, kr. 1029, spis Bulharsko – stroj. prvopis, 1 s.

9.1.3 Usnesení vlády ze dne 28. května 1946 o reemigraci¹³⁵

Vláda, pozměňujíc a doplňujíc své usnesení ze dne 31. července 1945 o repatriace Čechů a Slováků, se usnází na návrh ministra vnitra ze dne 18. května 1946 za účelem usměrnění reemigrace krajanů vracejících se do vlasti a úspěšného jejich zapojení do hospodářského života, že

- a) ukládá ministru ochrany práce a sociální péče, aby organizoval reemigraci Čechů a Slováků usídlených v cizině, kteří se přihlásí k této reemigraci, a aby v dohodě se zúčastněnými ministry prováděl potřebnou sociální a po případě produktivní péči o ně, přičemž se zdravotní péče vyhrazuje ministru zdravotnictví;
- b) pozměňuje a doplňuje po přezkoušení možnosti usídlování reemigrantů bod 4) shora uvedeného svého usnesení ze dne 31. července 1945 vzhledem k nastalé změně poměrů v tom smyslu, že ukládá příslušným členům vlády, zejména ministrům ochrany práce a sociální péče, vnitra a zemědělství, aby se postarali o zařazení všech reemigrantů do hospodářského a výrobního procesu podle jejich odborných znalostí, a to v rámci daných možností, buď v samostatném povolání nebo v pracovním (služebním) poměru, a aby jim poskytli účinnou pomoc při zakládání nových domovů;
- c) ukládá předsedovi vlády a ministrům ochrany práce a sociální péče, vnitra, zemědělství a zdravotnictví, aby ke koordinaci reemigrace a usídlování zřídili ze svých zástupců a se zástupce zúčastněných pověřenců stálou koordinační pracovní komisi;

¹³⁵ ČAPKA, F., SLEZÁK L., VACULÍK, J. *Nové osídlení pohraničí českých zemí pod druhé světové válce*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2005, str. 315.

d) ukládá příslušným členům vlády, aby se postarali o to, aby při přidělování konfiskovaného nepřátelského majetku byl podle ustanovení 7, odst. 3 dekretu presidenta republiky ze dne 25. října 1946 č. 108 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy, přihlíženo k přednostním postavení v zásadě jen těch reemigrantů, kteří se vrátili prostřednictvím řádně organizované státní reemigrační akce, k ostatním pak jen v případě, že se ministerstvo ochrany práce a sociální péče vysloví pro přiznání této výhody z důvodu veřejného zájmu a proto, že došlo k individuální reemigraci těchto osob a jejich rodin ze závažných důvodů.

Pokud se usnesení ze dne 31. července 1945 a tato doplňující usnesení provádějí na Slovensku, činí tak ministr, po případě ministerstvo, v dohodě s příslušným pověřencem nebo pověřenectvem. V rámci ujednání přesídlovací akce Čechů a Slováků z Maďarska na podkladě mezistátní dohody o výměně obyvatelstva, zůstávají usnesení o pravomoci československé přesídlovací komise, upravená zvláštními usneseními vlády, nedotčena.

Provedou: předseda vlády a ministři ochrany práce a sociální péče, zemědělství a zdravotnictví v dohodě se zúčastněnými členy vlády.

NA Praha, f. MPSP, 1941-1951, k. 268

9.1.4 Úmluva o úpravě přesídlení osob české nebo slovenské národnosti z Bulharska do Československa ze dne 6. května 1949¹³⁶

Článek 1

Osoby národnosti české nebo slovenské, bydlící na území Lidové republiky Bulharské, které jsou občany bulharského státu nebo bezdomovci, mohou se volně přestěhovati do Československa ve lhůtě jednoho roku ode dne podepsání této úmluvy.

Osoby, které opouštějí Bulharsko podle této úmluvy (v dalším označované „přestěhovalci“), pozbudou bulharského státního občanství vystěhováním.

¹³⁶ ČAPKA, F., SLEZÁK L., VACULÍK, J. *Nové osídlení pohraničí českých zemí pod druhé světové válce*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2005, str. 329 – 332.

Článek 2

Každý, kdo se chce přestěhovati, podá ve lhůtě šesti měsíců ode dne podepsání této úmluvy písemnou přihlášku prostřednictvím místní komise smíšené komisi ústřední, jak jsou uvedeny v článku 14. Za nezletilé děti a osoby právně nezpůsobilé podá přihlášku jejich zákonný zástupce.

Přihlášku mohou podat i osoby uvedené v článku 1, které opustily Bulharsko a usadily se v Československu po 9. září 1944, splní-li závazky uvedené v této úmluvě.

Za přestěhovalce se pokládá osoba, která o tom dostane vyrozumění ústřední smíšené komise.

Článek 3

Ustanovení této úmluvy vztahují se také na manželku, která sama není české nebo slovenské národnosti, ale žije v zákonném manželství s Čechem nebo Slovákem, jestliže dobrovolně vyjádří přání vystěhovati se se svým manželem. Ustanovení této úmluvy nevztahují se však na manžela, který není české nebo slovenské národnosti a žije v zákonném manželství s osobou české nebo slovenské národnosti.

Článek 4

Vláda Lidové republiky bulharské se zavazuje, že na základe zprávy komise příslušným úřadům osvobodí od vojenské nebo jiné státní a veřejné služby osobu ihned, jakmile komise přezkoumá její přihlášku a přizná jí právo na vystěhování.

Jestliže osoba, která byla uznána za přestěhovalce, je ve službě nebo v zaměstnání u soukromých podniků nebo osob, její propuštění ze služby nebo ze zaměstnání musí se státi v souhlase s příslušnými nařízeními a zákony, ale přestěhovalce musí býti v každém případě uvolněn před uplynutím lhůty stanovené v článku 1.

Článek 5

Vláda Lidové republiky bulharské souhlasí, že všichni přestěhovalci mohou vzíti s sebou z upotřebených věcí, které mají k datu podepsání úmluvy: osobní svršky, vlastní nábytek a domácí zařízení, osobní skvosty odpovídající jejich sociálním poměrům a nejnnutnější ruční nářadí a nástroje pro provozování jejich zaměstnání.

Přestěhovalci-zemědělci mohou nadto vzít s sebou i jiné věci podle vzájemné dohody.

Přestěhovalci mohou v zemi prodávat všechny své nemovitosti v rámci stávajících bulharských nařízení a zákona.

Článek 6

Vývoz movitého majetku, o kterém jest řeč v článku 5, je osvobozen od vývozních cel, jakož i jiných daní a poplatku. Rovněž tak se osvobozuje od cla a jiných daní a poplatku dovoz nutného materiálu sloužícího k zabalení věcí přestěhovalců a k usnadnění jejich dopravy.

Článek 7

Plnoprávní majitelé selských nemovitostí, jako jest vzdělávaná půda, lesy, dvory, stavby a jiné, jsou povinni je odstoupiti státnímu pozemkovému fondu za místní střední obchodní ceny a za platebních podmínek uvedených v této úmluvě.

Tyto nemovitosti odhadne komise sestavená ze zástupce ministerstva zemědělství, zástupce československé vlády, předsedy místního národního výboru a jednoho zástupce majitelů-přestěhovalců. O ocenění se sestaví protokol, podle něhož bude cena nemovitosti uhrazena.

Státní pozemkový fond zaplatí přestěhovalcům hodnotu koupených nemovitostí prostřednictvím Bulharské národní banky. Nemovitosti ve městech mohou přestěhovalci prodati z volné ruky.

Článek 8

Přestěhovalci, kterým byly přiděleny pozemky a nádvoří podle zákona o pracovním pozemkovém majetku a předchozích zákonu a kteří se ještě nestali jejich plnoprávními vlastníky, vrátí je státnímu pozemkovému fondu a účty mezi nimi a fondem se vyřídí tak, že ze splátek zaplacených přestěhovalci se zadrží nájemné podle sazeb fondu za dobu, po kterou byly používány, a rozdíl se buď vystěhovalci vrátí, nebo jej přestěhovalce zaplatí.

Článek 9

Přestěhovalci jsou povinni likvidovati a úplně zaplatiti všechny své dluhy, všechny nedoplatky daní a dávek, jakož i poplatky dlužné státu, okresu, obci nebo jiným veřejným institucím, jakož i své závazky, které mají proti bulharským občanům.

Přestěhovalci jsou povinni předložiti kromě nutných potvrzení od příslušných berních úřadů i prohlášení, že nejsou nic dlužni státu, veřejným a soukromým institucím nebo bulharským občanům.

Za závazky, které jsou pendentní, sporné nebo nelikvidní, poskytne přestěhovalec přiměřenou bankovní záruku.

Článek 10

Přestěhovalci složí u Bulharské národní banky na zvláštní bezúročný účet „Českoslovenští přestěhovalci“ veškerou svoji peněžitou hotovost, jakož i hotovost získanou likvidací majetku, a obdrží o tom potvrzení (bordereau).

Způsob transferu částek složených na účtě „Českoslovenští přestěhovalci“ u Bulharské národní banky se stanoví zvláštní dohodou.

Článek 11

K provedení hromadných transportů s přestěhovalci budou připuštěny do místa dosavadního bydliště přestěhovalců dopravní orgány československé a potřebné zařízení, jakož i osoby pověřené dopravou a zdravotní ochranou, za spolupráce příslušných bulharských úřadů.

Článek 12

Všechny finanční výdaje, spojené s transportem přestěhovalců z Bulharska, jdou na účet československé vlády.

Článek 13

Provedení vystěhování bude uskutečněno v rámci platných mezinárodních zdravotních a veterinárních úmluv.

Článek 14

K usnadnění přesídlení a k řešení všech otázek a sporu, jež se případně vyskytnou při provádění této úmluvy, bude zřízena ústřední smíšená komise, složená ze stejného počtu zástupců obou vlád, se sídlem v Sofii.

Členové komise budou jmenováni ve lhůtě 14 dnů od podepsání této úmluvy.

Přestěhování bude provedeno místními československo-bulharskými komisemi, které budou jmenovány ústřední smíšenou komisí a jí podřízeny.

Všechny výlohy související s přestěhováním jdou na účet československé vlády, vyjímaje výlohy bulharských úředních osob – členů ústřední smíšené komise a komisí podle článku 7 a odstavce 3 tohoto článku, které jdou na účet bulharské vlády.

Spory, které spadají do kompetence řádných soudů, zůstanou v jejich příslušnosti.

Vyskytnou-li se nějaká práva nebo nároky přestěhovalců nebo organizací nebo bulharských institucí a občanů, na něž není v této úmluvě výslovně pamatováno, budou tato práva a nároky, jakož i jiné otázky vzešlé z provádění této úmluvy řešeny obvyklou cestou diplomatickou, pokud nebudou moci býti vyřešeny smíšenou komisí.

Zástupce republiky Československé jakož i československé orgány, ustanovené k přípravě a k provádění přesídlení jsou oprávněny, aby ve společné dohodě a za podpory bulharských úřadů ustanovených nebo zřízených k tomuto účelu vstupovali v přímý styk s osobami uvedenými v článku 1 nebo aby vydávali veřejné vyhlášky a provedli soupis osob české nebo slovenské národnosti, které chtějí dobrovolně přesídliti do Československé republiky.

Článek 15

Tato úmluva nabývá účinnosti dnem podpisu. Bude ratifikována a ratifikační listiny budou vyměněny co nejdříve v Praze.

Na důkaz tomu byly podepsány dva původní exempláře v jazyku českém a bulharském, které jsou oba autentické.

NA Praha, f. ÚPV-BS, 1945-1947, k. 803.

9.1.5 Dodatkový protokol k Úmluvě o úpravě přesídlení osob české nebo slovenské národnosti z Bulharska do Československa podepsané dne 6. května 1949¹³⁷

U příležitosti podpisu Úmluvy o úpravě přesídlení osob české nebo slovenské národnosti z Bulharska do Československa dohodly se smluvní strany ještě na tomto:

K článku 3 Úmluvy:

Podle ustanovení poslední věty zmíněného článku nevztahuje se úmluva na manžela, který není české nebo slovenské národnosti a žije v zákonném manželství s manželkou české nebo slovenské národnosti. Přesto však bulharská vláda je ochotna v případě zvláštního zřetele hodných a na doporučení ústřední smíšené komise (článek 14, odstavec 1 Úmluvy) povolit výjimku z tohoto ustanovení.

K článku 5, odstavce 1 Úmluvy:

Za domácí zařízení považují se také šicí stroje a měděné kotle o obsahu do 100 litrů, používané v domácnosti přestěhovalce.

K článku 5, odstavce 2 Úmluvy:

Přestěhovalci zemědělci mohou vzít s sebou deset kusů drůbeže, pět ovcí a jedno prase do 120 kg živé váhy, a to buď živé nebo ve zpracovaném stavu. Mohou vzít s sebou ze svých zásob na osobu 40 kg mouky, 4 kg tuku a oleje, 5 kg masa, 5 kg luštěnin, 5 kg domácího mýdla, 2 kg bavlníkového semene, 1 kg slunečnicového semene, 500 kusů révových sazenic a krmivo na cestu pro zvířata, která berou s sebou.

K článku 7 Úmluvy:

Nemovitosti, které jejich vlastníci převedli na zemědělská výrobní družstva jako jejich členové, budou taktéž vykoupeny podle ustanovení zmíněného článku.

Přestěhovalcům a osobám, které se za ně považují podle článku 2, odstavce 2 Úmluvy, bude umožněno, aby postoupili svůj majetek nebo jeho část svým dětem. Stejně bude umožněno, aby osoby české nebo slovenské národnosti, které zůstanou

¹³⁷ ČAPKA, F., SLEZÁK L., VACULÍK, J. *Nové osídlení pohraničí českých zemí pod druhé světové válce*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2005, str. 333.

v Bulharsku, postoupily svůj majetek nebo jeho část svým dětem, které se přestěhují nebo přestěhovaly do Československa. Obdobným způsobem bude umožněno, aby děti zabezpečily své rodiče.

Tento dodatkový protokol, který jest nerozdílnou součástí Úmluvy o úpravě přesídlení osob české nebo slovenské národnosti z Bulharska do Československa, podepsáno dnešního dne, byl sepsán v jazyce českém a bulharském, přičemž oba texty jsou autentické.

Protokol nabývá účinnosti dnem podpisu.

V Sofii dne 6. května 1949.

NA Praha, f. ÚPV-BS, 1945-1947, k. 803. (str. 333)

9.1.6 Vyprávění paní Barbory Čížkové (nar. 1921) – Jak byl její otec při zakládání Vojvodova.

To už měl asi devět roků, desátej rok, když se vystěhovali. Tak dědeček Karbulů, řebřinačky a nějaký starý koničky měl a ještě i druhý rodiny. Tak a pomalu se stěhovali na to místo vojvodovský. Ale tam si přišli ty rodiče, jako dědeček, vykopali jámy hluboký a udělali na to ze dřeva pokrýv a nějaký trávy a na to hlínu a zakryli a otec dycky říkal - Tam mi dali peřinu...a i druhý kluci do každého, z každý rodiny, aby to hlídali, to místo, co tam přivezli jako peřiny a už nějaký věci, co přivezli. A tak říká - A tři dni to trvalo, než zasej se vrátili tam s koničkama, zas tam naložili a zas tak. Tak se přestěhovali. A tak vždycky říkával, že - V noci jsme spali a vona přišla velká bouřka. A když přišel blesky.. a jak sme se báli. Každěj ve svý komůrce vykopaný. A povídá - Začalo mi pršet na hlavu. Já se pokrýl s peřinou. Děšť do peřiny. Do rána všecko bylo mokrá. Ráno jsme to prý (jako děti) vytahali a sušili. A už jsme viděli, že třetí den zasej přijdou (ty vozy). Tak povídá - Už sme šli čekat a to. Otec povídá - Já už jsem byl tak hladnej. Vono tam chleba nebylo. Jenom z kokoričný nebo ječný mouky něco jim babička upekla, jemu, aj dětem. A už prej sem neměl co jíst, sem byl hladnej jako pes. A teď sme šli čekat jako tam, jak byla řeka. Tam je tej hřbitov. Tak tam šly čekat ty vozy. Oni přijížděly z Krušovice. Už z dálky je, jak přicházely, uviděli. Tak

otec říká - Jsme se rozběhli naproti. Vono prachu bylo vod tej vovčáků, jak pásli ovce. To bylo prachu, povídá. My utíkali jim naproti a já sem něco uviděl na zemi, no tak se vrátím. A koukám co to, a vono kůrka z chleba. Nějakej ten ovčák ji ztratil. A já prej sem jí vzal a voklepal vo kalhotky a vošoupal, vofoukal a jed sem a utíkal za klukama. To by, dycky nám říkal. To byla bída. No a tak zas přijel otec, to už mu přines něco k jídlu. To nebyly ani peníze, ani nebylo nic ke koupi. To co babička udělala, upekla nebo tak.. To poslala.

9.1.7 Vyprávění paní Barbory Čížkové (nar. 1921) – Jak její babička pekla poprvé chleba.

A babička říká – Já jsem, dítě, vodmísila chleba a tej sem prvně.. nebo nemusela mít žádný... žádnou... tu.. zkušenost nemusela mít. Že vytopila sem pec, to sme měli pece. Vymísila chleba, když sem ho dala do vošatek, zabalila. To si sami pletli ze slámy režný ty koše takový. To sme měli čtyry, dycky maminka čtyry chleby sme dávali do pece. Do hadrů do toho koše, do toho sme dali chleba vymíšeněj, zakryli, nechali, až se to vykyne a pak sme ho tam sázeli s lopatou do pece. A vona říká – Já sem neměla takovou zkušenost, mladá sem byla (vdávala se v šestnácti letech). Já prej sem tam hodila jeden chleba, druhej, třetí a ten čtvrtej se mi tam nevešel. A vona byla tak rychlá a nestačila ani promejšlet teďká. A já jsem popadla ten chleba, aby to žádněj neviděl a utíkala sem do zahrady a vykopala ve hnoji jámu a hodila sem tam ten chleba a zahrabala. A pak prej mě to mrzelo. Tamten chleba se upek a já dyk nebyla mouka, a já sem z toho že mohla mlčet, ale už sem to nevydržela. Dědeček byl velice, velice moudrý člověk a že já když jednou přišel, tak já říkám – Frantiku, představ si, že sem pekla chleba a von se mi tam ten čtvrtej nevešel, neuměla jsem to rozpočítat. A cos udělala? Já sem šla a zahrabala sem ho do hnoje. Povídá – Pepinko, (vona se menovala Jozefka) Pepinko, tak si byla rychlá, dyk sto mohla, až si upekla, mohla si z toho udělat lepině. Dyk není mouka a tak těžko to vyděláme. No právě mě to mrzí, tak ti to teď říkám...

9.1.8 Vyprávění paní Barbory Čížkové (nar. 1921) – Těžkosti po reemigraci.

Však sme tady byli léta v Drnholcích, co sme ani barák neměli, svůj. A potom už sem už já na manžela. My že tady nebudeme, že se přestěhuju, ale kam se přestěhuju? Peněz nebylo, děti studovaly. Byli sme rádi, že je můžem podporovat ve studiích. Takže nebylo kam se pohnout, takže říkám – Tati, zadejme si žádost za barák, ať si ho zaplatíme, protože jednou budeme platit za všechny ty roky, co tady sme v tom byli. Němci se nevracejí, my votad' nejdeme. Tak sem ho nahnala. Tak pak si dal žádost. Tak to museli nechat, protože to nevodkoupili. A tak povídám – Kupme to, zaplaťme to tak z rokou práce, co sme měli našetřený. Dvacet tisíc, tak sme to zažádali. Tak pak sme to zaplatili. A dali nám.. dali nám.. ve smlouvě bylo, že nám daj jeden hektar půdy a barák zadarmo. Nedali nám to, nedali to. My sme to ani nehledali, ani sme nevěděli kam. Tak sme o to přišli, peníze... Oni by se peníze možná stáhli z těch vázanejch vkladů, jenže my sme to nežádali. Ty peníze tam byly a v padesátomtřetímu roku, to tři roky bylo, peníze padly. Dali nám pár šlupek. Sme zaplatili dědovi pohřeb a ten... pomník sme mu tam dali. A já si koupila šicí stroj a byli sme vyřízený. Za ty peníze. Jedna ku padesáti za ten vázanej vklad. My sme nestačili nic vyzvednout, ani sme nechtěli. Kdybysme si bejvali zažádali, měli bysme barák, z toho by nám to bejvali zaplatili. My sme nežádali, tak sme byli blbý, tak sme byli, my sme byli.. zamotaný. My sme.. se nám stýskalo. My sme byli.. koukali sme, aby den prošel.. živobytí, abysme měli chleba, abysme se najedli. A nechtěli sme nic, a tak takhle to dopadlo. Neměl nás kdo ponaučit, neměl nám to kdo říct.

9.1.9 Vyprávění paní Barbory Čížkové (nar. 1921) – Svatba ve Vojvodovu.

Rozdíl den a noc – pohřby ne, pohřby byly stejný. Ale svatby jinak. Tam sme dělali dočista jinak svatby. Tam nebylo takový za jedno, to muselo bejt nejdřív... námluvy. Tady ne, tady přídou a ani vám nechtějí ruku.. Většinou se ani nezeptají o ruku dcéry. A tam, tam bylo, když chtěl holku.. si to usnesli kdy, tak přišel se ten ženich zeptat rodičů, esí může přijít na zasnuby, na námluvy. A dyš teda dovolili, to bylo v týdnu, tak v sobotu byly námluvy. To přišel von s nějakym svojim nejbližším buď

zetěm, přítelem, strýcem, starším někým. Von už pak nemluvil, von tady prosil vo dcéru, vo ni a voni mu ji slíbili, teda že dyž se chtějí vzít, že mu to dovolej, tak von poděkoval a že přídou na ty námluvy. Tak to sme dělali večere, kafe, čaje.. i si pamatuju maso, celou večeri. A přišla celá rodina, jako mně já vím. Jak to jiný dělali, nevím.. Celá ta.. otcovy bratři přišli a sestra. A to seděli a přišli na námluvy. A mluvil ten co jako ženich si přived zástupce a ten mluvil, ten prosil – My sme přišli na námluvy, my sme přišli prosit o vaší céru, esi nám jí dáte, esi tady mladík má o ní zájem. Prosil vo ní, i dyž byla slíbená už. Ale slíbená jako že bude ten oficiální.. budou ty námluvy. No, tak to rodiče.. Nevěsta byla skovaná, nebyla tam. A voni řekli – My jí musíme zavolat, esli bude souhlasná. Tak mě zavolali a já sem řekla že jo, že ho chci. Tak ho přivítali, a tak si sedli. Potom bylo večere a tej se nesla zádavek, se nes do domu jeho rodičů. Nevěsta tam nesla dortů, kafe černý, dárky každému rodičům, to šaty, košile... Nevěsta se ženichem aj ten jako co jí ved, co prosil, tak sme šli do jeho domovu. A tam byla taky, všechny se sešli. Dala sem jím všem dárky a voni naoplátku mně šaty, látku na šaty. To mně voni darovali. Tak to sme tam u nich jedli. Zas voni mi dali zákusky a z toho sem nesla zasej domů. Tam seděli všichni, čekali, až přídu, s jakou přídu. Tak to potom v neděli byly vyhl.. ohlášky v kostele. Ráno byly ohlášky. Ten chlapec a ta děvčice se zasnoubili. Tak to jako vyhlásili. A vodpoledne sem šla do kostela, to nevěsta měla nový šaty, všecko nový, nastrojená. Každěj čekal po rohách. Pude nevěsta, jak bude nastrojená? Tak takle to bylo. A potom se určilo.. První neděli byli rodiče jeho u nás na obědě. A pak druhou neděli zase my u nich. A tak to se domlouvali, kdy bude svatba. Tak za tři neděle potom byla svatba. Až jak se ujednano kůli práci a kůli... A svatby byly v úterý nebo ve čtvrtek. Jindá ne. V neděli se zvalo, v pondělí se přines přídavek, to se nosil přídavek. Všetky kdo co měl – slepice, sádlo, mouka, vajíčka, povidla. To se nosil přídavek. Ryže, kdo co měl, co se tam vařilo, tak to se neslo přídavek. To se dávalo každý zvlášť. Dělalo se slepice. Tam bylo první slepice, polívka, omáčka, křen. To bylo na oběd. A ráno byly buchty, koláče i kafe. A večer byly zabité telata. Maso pečený a nádivky, plechy, pečený chleba bílej. To štyry rodiny, dokola kolem sousedi pekli chleba, dvacet bochníků velkejch. Místo knedlíkůch. A ještě na svačinu mezi vobědem a večere byla buď guláš z ovčího masa a nebo čorba. Nebo rýže s kuřecím masem a nebo.. já vím, že otec zabil vovci a udělal bulharskej guláš bramborovej s ovčím masem.

9.2 Obrazová příloha

9.2.1 Obrázek č. 1: Výlet do hlavního města "matičky Prahy" po návratu do vlasti v r. 1950

9.2.2 Obrázek č. 2: Výlet do hlavního města "matičky Prahy" po návratu do vlasti v r. 1950

9.2.3 Obrázek č. 3: Svatba Petra Kovaříka v r. 1960

9.2.4 Obrázek č. 4: Pohřeb Marie Kovaříkové v Žabčicích r. 1965

9.2.5 Obrázek č. 5:

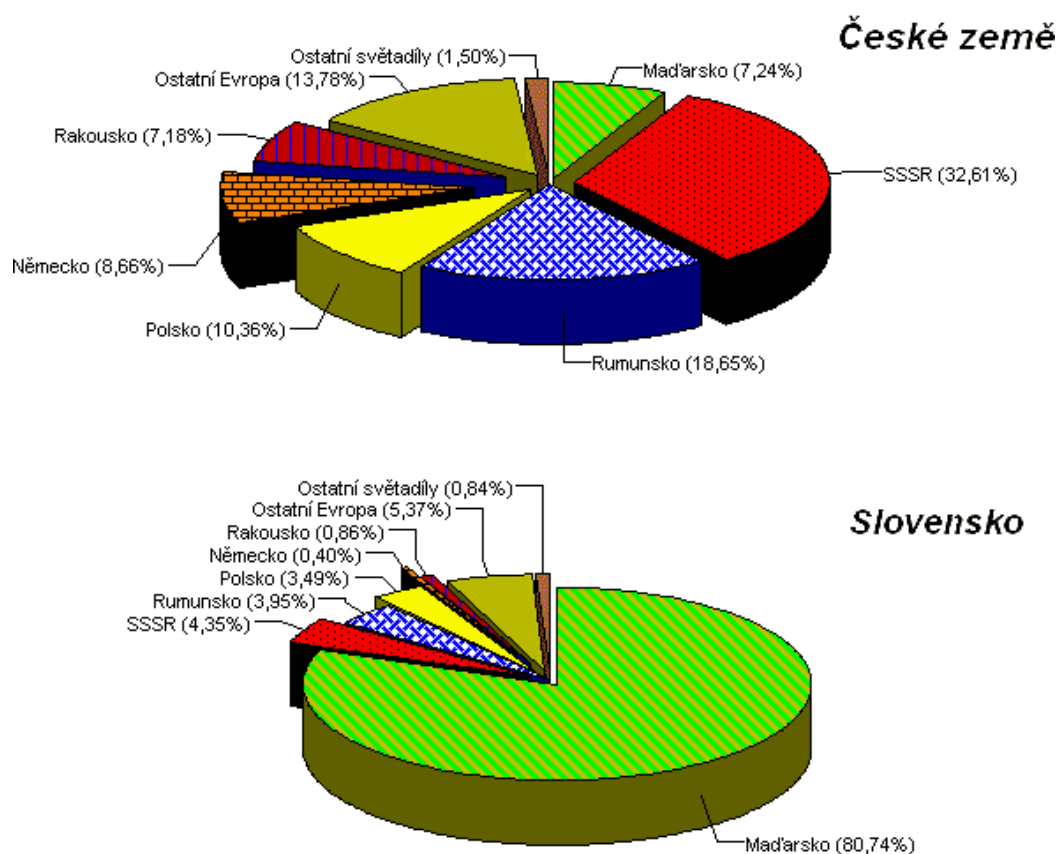
9.2.6 Obrázek č. 6:

9.3 Grafy a tabulky

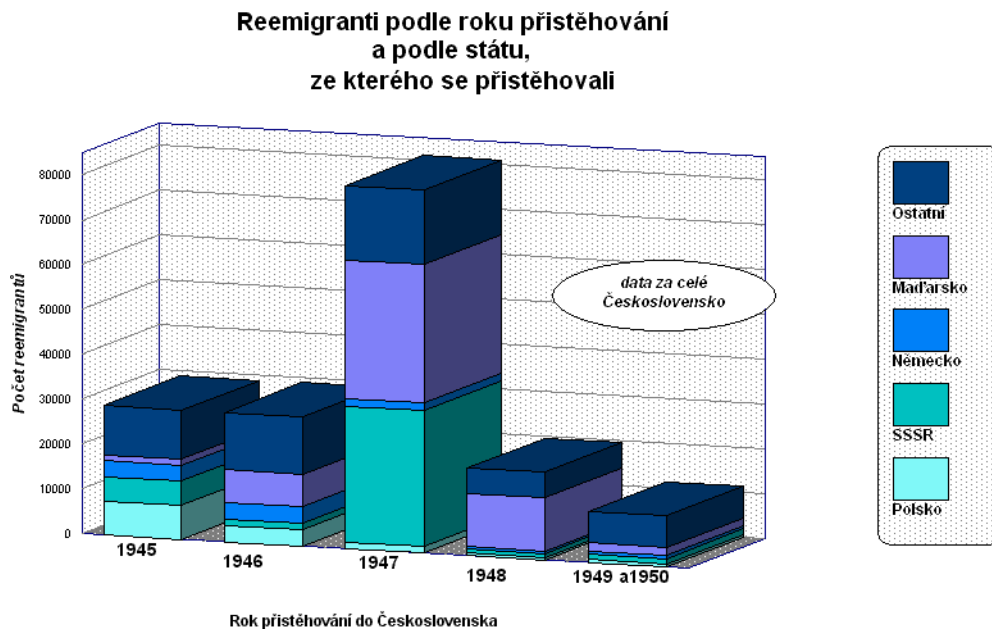
9.3.1 Graf č. 1: Reemigranti podle státu, ze kterého se přistěhovali¹³⁸

Reemigranti podle státu, ze kterého se přistěhovali (podle údajů sčítání lidu k 1. 3. 1950)

¹³⁸ Český statistický úřad [online]. 2010 [cit. 2010-03-20]. Sčítání lidu, domů a bytů. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/sldb/sldb.nsf/i/graf_1_reemigranti_podle_statu_ze_ktereho_se_pristehovali>.

9.3.2 Graf č. 2: Reemigranti podle roku přistěhování a podle státu, ze kterého se přistěhovali¹³⁹

9.3.3 Tabulka č. 1: Přítomné obyvatelstvo podle národnosti v jednotlivých krajích k 1.3.1950¹⁴⁰

Kraj	Národnost								Přítomné obyvatelstvo celkem
	česká	slovenská	ukrajinská a ruská	polská	německá	maďarská	jiná	nezjištěná	
Hlavní město Praha	905 916	14 115	3 796	879	1 304	444	4 015	1 056	931 525
Pražský (mimo hl.m. Prahu)	1066012	19815	2025	688	5772	2923	1810	1075	1100120
Českosudějovický	472 808	15 921	627	404	5 889	567	819	521	497 556
Pižeňský	528013	13649	918	329	7569	554	739	391	552 162
Karlovarský	219 182	36 610	1 559	851	43 153	1 874	1 640	980	305 849
Ústecký	545 299	40 822	3 025	1 158	29 190	1 563	2 197	1 387	624 641
Liberecký	424 807	23 190	1 929	850	26 326	655	1 533	1 028	480 318
Hradecký	531 227	15 211	1 259	607	12 038	732	872	597	562 543
Pardubický	420 095	4 911	444	170	1 807	845	253	400	428 925
Jihlavský	417 976	3 191	299	152	2 917	347	352	262	425 496
Brněnský	919 809	15 342	1 182	662	6 116	794	2 221	1 370	947 496
Olomoucký	560 453	25 141	1 270	1 040	10 049	784	1 634	705	601 076
Gottwaldovský	605 064	5 100	337	352	723	231	286	452	612 545
Ostravský	726 897	25 007	714	62 674	7 085	888	1 399	1 217	825 881
Úhrnem	8 343 558	258 025	19 384	70 816	159 938	13 201	19 770	11 441	8 896 133

¹³⁹ Český statistický úřad [online]. 2010 [cit. 2010-03-20]. Sčítání lidu, domů a bytů. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/sldb/sldb.nsf/i/graf_2_reemigranti_podle_roku_pristehovani_a_podle_statu_ze_ktereho_se_pristehovali>.

¹⁴⁰ Český statistický úřad [online]. 2010 [cit. 2010-03-20]. Sčítání lidu, domů a bytů. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/sldb/sldb.nsf/i/E0CECCA89A7D47B0C1256E6600357B5D/File/tab2_50.xls>.

9.3.4 Tabulka č. 2: Reemigranti podle pohlaví, roku přistěhování, nového bydliště a státu¹⁴¹

(údaje za Československo)

Stát	Reemigranti		Rok přistěhování						Nové bydliště			
	celkem	muži	ženy	Rok přistěhování						neudány	České země	Slovensko
				1945	1946	1947	1948	1949	1950			
Albanie	10	6	4	2	1	1	1	1	3	10	—	
Belgie	1 115	607	508	766	237	27	15	15	31	9	34	
Bulharsko	2 516	1 337	1 179	60	504	725	213	1 002	12	12	474	
Dánsko	10	4	6	3	—	4	1	—	—	—	8	
Finsko	6 180	3 220	2 960	3 320	1 775	624	—	255	42	2	778	
Francie	9	4	5	4	5	—	—	—	—	—	—	
Irsko	213	127	86	43	63	24	—	—	34	3	32	
Italie	7 295	3 680	3 615	1 195	2 859	1 859	720	645	17	17	1 579	
Jugoslavie	53 167	26 215	26 952	1 340	7 241	30 888	11 869	1 790	39	39	44 933	
Maďarsko	10 069	4 842	5 227	3 551	3 718	1 685	505	552	58	58	9 845	
Německo	147	71	76	60	45	22	11	11	8	1	147	
Nizozemsko	45	23	22	7	8	12	3	15	—	—	10	
Norsko	13 724	6 149	7 575	7 606	3 578	1 326	509	651	54	54	11 781	
Polsko	31	15	16	15	5	11	—	—	—	—	31	
Portugalsko	8 643	3 881	4 762	4 164	2 782	1 121	289	242	45	45	478	
Rakousko	23 406	11 659	11 747	615	3 729	11 232	3 793	3 906	131	131	21 209	
Rumunsko	42	19	23	9	4	9	10	10	—	—	42	
Rusko	39 503	18 658	20 845	5 352	1 534	30 444	976	957	240	240	37 080	
SSSR	9	6	3	7	2	—	—	—	—	—	9	
Švédsko	41	26	15	7	20	2	1	11	—	—	35	
Švýcarsko	58	27	31	28	16	5	4	4	5	—	7	
Švédsko	782	403	379	508	165	53	29	26	1	1	755	
Velká Británie a Severní Irsko	120	68	52	23	58	21	8	6	4	4	86	
Ostatní Evropa	26	9	17	4	2	14	1	1	5	—	20	
Evropa bez bližšího označení	167 769	81 060	86 709	28 726	28 335	80 448	19 145	10 154	661	661	111 994	
Čína	31	20	11	2	13	13	2	2	1	—	31	
Indie	87	48	39	4	61	16	3	3	—	—	87	
Iran	115	51	64	13	81	5	3	9	—	—	115	
Japonsko	7	3	4	1	—	—	—	—	—	—	7	
Palestina	213	104	109	6	133	53	15	6	—	—	183	
Syrie	11	5	6	2	—	—	—	—	—	—	11	
Turecko (i evropské)	21	7	14	5	12	4	—	—	—	—	21	
Ostatní Asie	18	9	9	1	15	2	—	—	—	—	18	
Asie bez bližšího označení	2	—	2	—	—	1	—	—	—	—	2	
Egypt	59	31	28	—	—	18	1	—	—	—	59	
Jihoafrická Unie	7	4	3	—	—	2	3	1	—	—	7	

¹⁴¹ Český statistický úřad [online]. 2010 [cit. 2010-03-20]. Sčítání lidu, domů a bytů. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/sldb/sldb.nsf/i/F8FE8DEFFA074BA0C1256E66003D67C1/\$File/tab9_50.pdf >.

(údaje za Československo)

Tab. 9 Reemigranti *) podle pohlaví, roku přistěhování, nového bydliště a státu

Stát	Reemigranti		Rok přistěhování										Nové bydliště		
			1945		1946		1947		1948		1949, 1950		neudany	České země	Slovensko
	celkem	ženy	muži	ženy	muži	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
Ostatní Afrika	68	35	33	4	34	23	9	1	5	1	—	—	1	68	—
Afrika bez bližšího označení	14	8	6	2	3	3	9	—	—	—	—	—	—	14	—
Argentina	763	448	315	6	60	318	318	141	238	9	8	—	2	603	160
Brazílie	70	38	32	3	12	56	56	28	41	9	8	—	1	61	9
Kanada	185	130	55	5	33	76	76	51	60	28	41	—	1	100	86
USA	292	163	129	20	58	102	102	29	74	51	60	—	1	169	123
Ostatní Amerika	181	103	78	8	28	42	42	7	29	7	5	—	—	138	43
Amerika bez bližšího označení	30	19	11	—	6	12	12	2	7	2	3	—	—	19	11
Austrálie a Oceánie	12	9	3	—	2	6	6	2	2	2	3	—	—	12	7
Cizina bez bližšího označení	62	31	31	—	7	5	5	1	1	3	3	—	—	55	—
Úhrn	169 417	82 326	87 091	28 837	28 921	80 920	19 455	10 615	669	113 786	55 669				

*) Za reemigranty se považují ti Češi a Slováci invalidní usazení v cizině, kteří se vrátili po osvobození na území ČSR.